

Univerzita Palackého v Olomouci

Fakulta tělesné kultury

**ENVIRONMENTÁLNÍ VÝCHOVA V RÁMCI EKOŠKOLEK A LESNÍCH
MATEŘSKÝCH ŠKOLEK**

Bakalářská práce

Autor: Jana Marvánková, Rekreologie

Vedoucí práce: RNDr. Jiří Kratochvíl

Olomouc 2014

Jméno a příjmení autora: Jana Marváňková

Název bakalářské práce: Environmentální výchova v rámci ekoškolek a lesních mateřských školek

Pracoviště: Katedra rekreologie

Vedoucí bakalářské práce: RNDr. Jiří Kratochvíl

Rok obhajoby bakalářské práce: 2014

Abstrakt:

Bakalářská práce se zabývá problematikou tradičního a alternativního předškolního vzdělávání v současné době a jejich zaměřením na environmentální výchovu. Jejím hlavním cílem je vymezení základních pojmů a určení rozdílů mezi jednotlivými předškolními zařízeními, jejich legislativou, hygienou a pedagogickou koncepcí. Na základě spolupráce s Lesním dětským klubem Bažinka v Horce nad Moravou a rodiči dětí, a jimi vyplněných dotazníků, je možno vystihnout klady a zápory předškolního vzdělávání v přírodě.

Klíčová slova: environmentální výchova, předškolní vzdělávání, lesní mateřské školky, ekoškolky, pobyt v přírodě

Souhlasím s půjčováním bakalářské práce v rámci knihovních služeb.

Author's first name and surname: Jana Marvánková

Title of the bachelor thesis: Environmental education in the context of eco-kindergartens and forest kindergartens

Department: Department of Recreationology

Supervisor: RNDr. Jiří Kratochvíl

The year of presentation: 2014

Abstract:

The bachelor thesis deals with traditional and alternative pre-school education in present time and their focus on environmental education. Its main purpose is to define the basic concepts and determine the differences between pre-school facilities, their legislation, sanitary and pedagogical concepts. On the basis of cooperation with Forest children's club Bažinka in Horka nad Moravou and parents of children and their completed questionnaires, it is possible to capture pros and cons of preschool education in nature.

Keywords: environmental education, preschool education, forest kindergartens, eco-kindergartens, stay in the nature

I agree the thesis paper to be lent within the library service.

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci zpracovala samostatně pod vedením RNDr. Jiřího Kratochvíla a uvedla jsem všechny použité literární a odborné zdroje a dodržovala zásady vědecké etiky.

V Olomouci dne:

.....

Děkuji RNDr. Jiřímu Kratochvílovi za pomoc a cenné rady, které mi poskytl při zpracování bakalářské práce. Dále děkuji pracovníkům Lesního dětského klubu Bažinka v Horce nad Moravou, kteří mi umožnili být součástí jejich týmu a předali mi své zkušenosti.

Obsah

1 Úvod.....	8
2 Přehled poznatků	9
2.1 Současný stav předškolního vzdělávání v České republice	9
2.2 Vznik a vývoj lesních mateřských školek	10
2.3 Pedagogická koncepce	11
2.4 Tělesný a duševní vývoj dětí předškolního věku	12
2.4.1 Motorický vývoj.....	12
2.4.2 Kognitivní vývoj	12
2.5 Environmentální výchova	13
2.5.1 Vymezení pojmů	13
2.5.2 Definice environmentální výchovy	14
2.5.3 Cíle environmentální výchovy	16
2.5.4 Environmentální výchova v předškolním věku.....	16
2.5.5 Praktická environmentální výchova v lesní mateřské škole.....	18
3. Lesní mateřské školy a ekoškoly.....	22
3.1 Ekoškoly.....	22
3.2 Lesní mateřské školy.....	23
3.2.1 Legislativa	23
3.2.2 Hygiena	24
3.2.3 Zázemí	25
3.2.4 Stravování.....	26
3.2.5 Vzdělávání.....	26
3.2.6 Waldorfská škola.....	27
3.2.7 Montessoriovská škola	27
4. Cíle a úkoly	29
4.1 Hlavní cíl.....	29
4.2 Dílčí cíle a úkoly	29
5. Metodika.....	30
5.1 Techniky.....	30
5.1.1 Pozorování.....	30
5.1.2 Rozhovor	30
5.1.3 Dotazníkové šetření.....	31
5.1.4 SWOT analýza	31
6. Výsledky.....	32
6.1 SWOT analýza lesních mateřských škol.....	32
6.2 Dotazníkového šetření.....	33

6.2.1 Výsledky dotazníkového šetření	33
7. Diskuze.....	42
7.1 Běžný den v Lesním dětském klubu Bažinka	42
7.1.1 Scházení dětí a zahájení dopoledního programu.....	42
7.1.2 Dopolední program	43
7.1.3 Oběd	43
7.1.4 Polední klid	44
7.1.5 Odpolední program	45
7.1.6 Předání dětí rodičům	45
8. Závěry.....	46
9. Souhrn	48
10. Summary	49
11. Referenční seznam	50
12. Přílohy	53

1 Úvod

O tematiku předškolního vzdělávání v přírodě jsem se zajímala již v předchozích letech, ale v letošním roce jsem měla poprvé možnost ji vidět v praxi. Tato myšlenka a její realizace mě velice zaujala nejen svojí jednoduchostí a krásou, ale i dobrými výsledky, které jsou na dětech patrné.

Předškolní vzdělávání je první a také velice zásadní formou vzdělávání v životě člověka. Je určeno pro děti od 3 do 6 let, což je věk, ve kterém je dítě velice tvárné jak po fyzické, tak po psychické stránce. Dítě si v tomto věku vytváří základní životní hodnoty, prožívá první větší sociální kontakty mimo rodinu a učí se základním pravidlům společenského chování. Proto je velice důležité, jakým způsobem bude k dítěti přistupováno, neboť předškolní vzdělávání zásadním způsobem ovlivňuje budoucí život dítěte.

Alternativní formy předškolního vzdělávání nejsou v České republice zatím příliš rozšířené, ani nejsou příliš v povědomí občanů. Ve srovnání se skandinávskými zeměmi nebo Německem je Česká republika teprve na začátku cesty k rozšíření alternativního vzdělávání a jeho zařazení do běžné nabídky předškolních institucí.

Pobyt dítěte v přírodě mezi svými vrstevníky je, i podle mých osobních zkušeností, nejlepší cestou, jak získat nejen znalosti, ale i respekt a úctu k přírodě. V moderní přetechizované době se postupně vytrácí přírodovědná gramotnost a děti nejsou schopny rozlišit ani základní druhy rostlin. Lesní mateřské školky a ekologicky zaměřené instituce se snaží o nápravu tohoto problému.

Ve své bakalářské práci se zaměřím především na již zmíněné lesní mateřské školky a ekoškolky, jejich legislativu a pedagogickou koncepci. Díky spolupráci s lesní mateřskou školou v Horce nad Moravou budu moci objektivně posoudit výhody a nevýhody tohoto nového typu vzdělávání. Doufám, že práce bude inspirací pro některé rodiče při umístění svých dětí do mateřské školy.

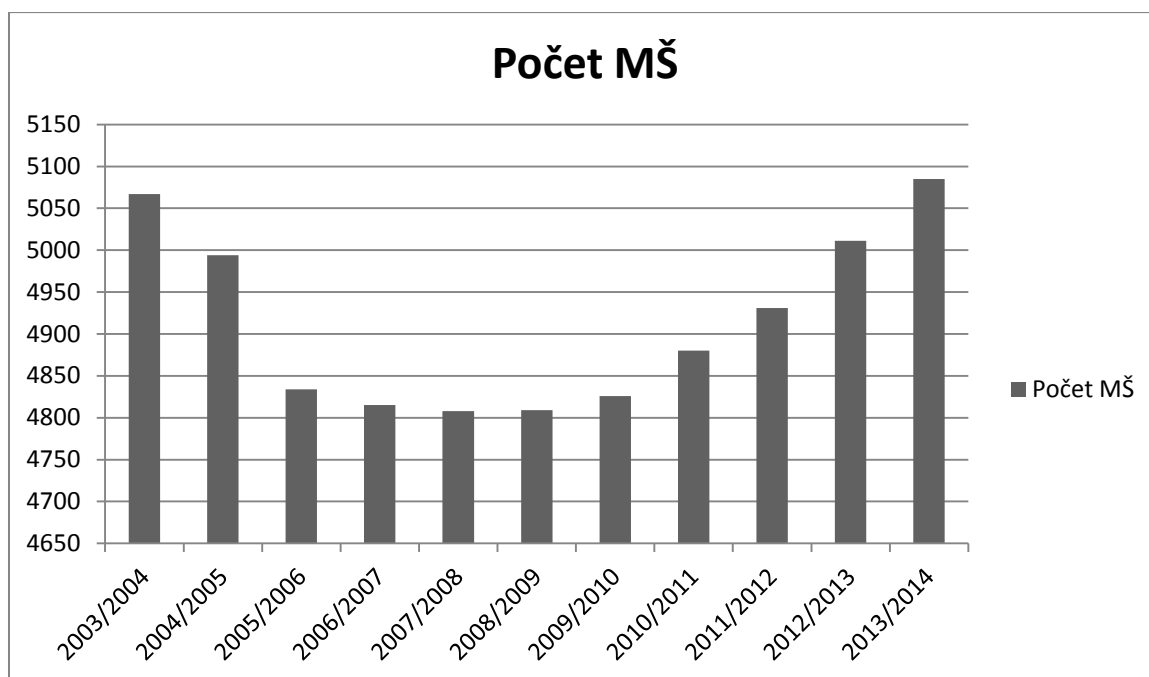
2 Přehled poznatků

2.1 Současný stav předškolního vzdělávání v České republice

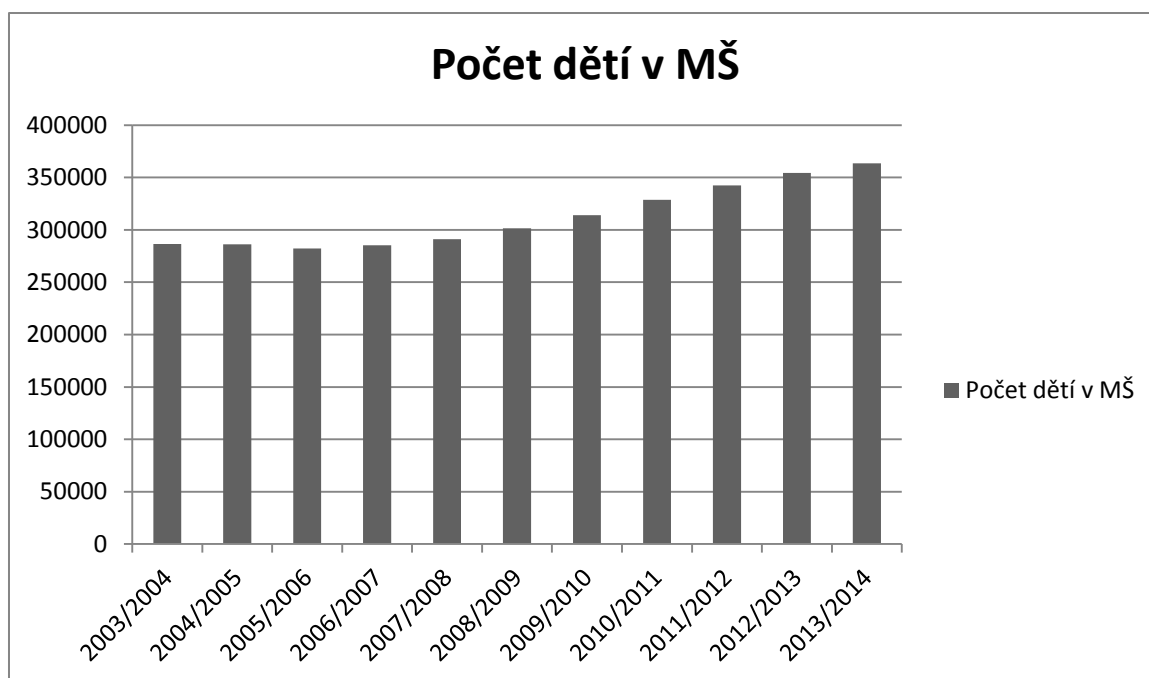
V České republice je předškolní vzdělávání prozatím nepovinné, ale již několik let rozhoduje, zda nebude povinný alespoň poslední rok před zahájením povinné školní docházky. Obvyklý rok nástupu dítěte do mateřské školy je ve třech letech, ale pokud to situace vyžaduje, může být nástup posunut o rok dříve i déle.

Podle statistik Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy (dále jen MŠMT) bylo ke školnímu roku 2013/2014 v České republice 5085 mateřských škol na 363 568 dětí (MŠMT, 2014). Od školního roku 2003/2004 docházelo k postupnému úbytku mateřských škol, navzdory tomu, že počet dětí navštěvující mateřské školy se nijak zásadně neměnil. Tento trend přetrvával až do školního roku 2009/2010, kdy začalo mateřských škol opět přibývat. Tato situace, která způsobila nedostatek míst, vytvořila prostor pro vznik nových předškolních institucí, jak jsou například lesní mateřské školky.

V současné době jsou místa ve státních mateřských školách stále „nedostatkovým zbožím“. Následkem toho rodiče vyhledávají alternativní možnosti pro předškolní vzdělávání svých dětí, ať už v soukromých nebo firemních školkách a nebo v dětských klubech.

Obrázek 1. Počet mateřských škol od školního roku 2003/2004 do roku 2013/2014 (MŠMT)

Obrázek 2. Počet dětí v mateřských školách od školního roku 2003/2004 do roku 2013/2014 (MŠMT)

2.2 Vznik a vývoj lesních mateřských školek

Myšlenka pobytu a výchovy v přírodě je datována mnohem dříve, než je vznik první lesní mateřské školky. Ta vznikla téměř náhodou v roce 1954 v Dánsku. Za zakladatelku se považuje Ella Flatau, která chodila se svými dětmi denně do lesa za účelem hry a pozorování přírody. Kvůli nedostatku míst v mateřských školách se k ní brzy připojily další děti ze sousedství a spolu s jejich rodiči tak mohla vzniknout občanská iniciativa a tím i první lesní mateřská školka (Rech 1997 in Häfner 2002).

V současné době tvoří podle Danish Forest and Nature Agency tvoří tento typ předškolního vzdělávání přes 10% dánských mateřských škol, což představuje přibližně 500 školek (Stasiuk, 2013).

Ve skandinávských zemích jako je Švédsko nebo Norsko je všudypřítomná příroda a přírodní výchova běžnou součástí předškolního vzdělávání. Postupným vývojem a uvědomováním si významu přírody začaly vznikat školky zaměřené na celodenní pobyt venku. „Ve Švédsku existovalo již v roce 1999 pod označením „Venku za každého počasí“ kolem stovky mateřských škol“ (www.mezistromy.cz).

Velice populární se tyto školky staly i v Německu, kde je jejich provoz finančně podporován státem. Některé školky nabízejí celodenní pobyt venku, některé kombinovaný s klasickou mateřskou školou. Od roku 1993 vzniklo v Německu během dvaceti let více než 1000 lesních školek (Jäger, 2013).

V současné době se tento trend rozšiřuje nejen ve Švýcarsku, Kanadě nebo v Japonsku, ale i v České republice.

2.3 Pedagogická koncepce

Ačkoliv nejsou zatím lesní školky schválené jako oficiální vzdělávací zařízení MŠMT, i ony vypracovávají svůj školní vzdělávací program v souladu s Rámcovým vzdělávacím programem pro předškolní vzdělávání (RVP PV). „Předškolní vzdělávání se maximálně přizpůsobuje vývojovým fyziologickým, kognitivním, sociálním a emocionálním potřebám dětí této věkové skupiny a dbá, aby tato vývojová specifika byla při vzdělávání dětí v plné míře respektována“ (RVP PV, 2005). Alternativní mateřské školy jsou schopny zajistit dítěti rozvoj všech těchto potřeb na stejné nebo vyšší úrovni.

Hlavním obsahem RVP PV je pět kategorií a to sice biologická, psychologická, interpersonální, sociálně-kulturní a environmentální (RVP PV, 2005). Propojení těchto vzdělávacích oblastí by mělo dítěti zajistit správný rozvoj a připravit ho na budoucí život.

Porovnáme-li náš předškolní systém například s norským, zjistíme, že je poměrně odlišný. Má stejně jako náš pět hlavních oblastí, ale v Rámcovém plánu nejsou podrobně rozepsány jednotlivé cíle, jak je tomu u nás, ale mateřské školy si je tvoří samy.

„Jeho hlavními oblastmi jsou:

- společnost, náboženství a etika
- estetické obory
- jazyk, texty a komunikace (četba)
- příroda, životní prostředí a technika
- fyzická aktivita a zdraví“ (Lacinová, Havlová, Šprachotvá & Šromotová, 1998, 39).

2.4 Tělesný a duševní vývoj dětí předškolního věku

Za předškolní věk se obvykle označuje doba mezi 3 a 6 lety dítěte. Je také nazývána zlatým věkem hry, neboť právě hra má významný dopad jak na tělesný, tak duševní rozvoj dítěte. V tomto období se dítě nejnáze osvojí každodenní rituály, základy slušného chování a zdravého životního stylu. Děti jsou v tomto věku hodně aktivní a není možné je zatěžovat příliš časově náročnými úkoly, u kterých by ztratily pozornost.

2.4.1 Motorický vývoj

Od 3 let už má dítě zvládnutou techniku chůze, začíná běhat a stále méně často padá. Na počátku období zvládá pouze kratší procházky, ale mezi čtvrtým a pátým rokem už je schopné ujít i několik kilometrů. Dítě v tomto věku rychle roste, ze svalstva se vyvíjejí především velké svalové skupiny a postupně se vyrovnávají tělesné disproporce (Tremel, 2004). Pohyby dítěte jsou koordinovanější a může tak záměrně provádět různé druhy pohybových aktivit, jako je např. skákání po jedné noze, couvání nebo chůze po schodech. „Pohybová koordinace se též projevuje ve schopnosti plné sebeobsluhy – dítě se samostatně obléká a svléká, uklízí a skládá si věci, zavazuje tkaničky, samostatně pečuje o svou hygienu“ (Šulová in Mertin, & Gillnerová, 2003, 12). Stále pokračuje osifikace kostí a zvyšuje se hmotnost mozku dítěte (Kelnarová, & Matějková, 2010). Postupně dochází ke zlepšování jemné motoriky pomocí kreslení, hraní si s drobnými předměty jako jsou kamínky nebo větvičky nebo při práci s modelínou.

2.4.2 Kognitivní vývoj

Dítě v předškolním věku vnímá okolní svět jako celistvý prvek, na detail se zaměřuje pouze tehdy, je-li pro něj osobně něčím zajímavý. „Mezi třetím a šestým rokem dochází k uzavření fáze symbolického, předpojmového myšlení“ a „dochází k plnému rozvinutí názorného intuitivního myšlení“ (Šulová in Mertin, & Gillnerová, 2003, 13).

Pro každého předškoláka je typickým znakem egocentrismus, kdy je dítě středem vlastního světa a nemá pochopení pro svoje okolí. Kontakt s vrstevníky, např. v mateřské škole, je podle Šulové (in Mertin, & Gillnerová, 2003) jeden z faktorů, který pomůže tento jev postupně zmírňovat.

Představivost je typická pro utváření světa předškoláka. Dítě si pomocí představivosti přizpůsobuje okolní svět podle svých potřeb a jsou pro něj téměř nezbytné při situacích, které

není schopno pochopit. Dětská představivost je také spojována s animizmem, kdy dítě věří v nadpřirozené bytosti a s antropomorfizmem (polidšťování předmětů) (Kelnarová, & Matějková, 2010). Těchto prvků se dá využívat pro snadnější vzdělávání a práci s dítětem.

S představivostí úzce souvisí i kofabulace neboli smyšlenka, kdy dítě neúmyslně lže. Cílem, mnohdy nevědomým, je upoutat na sebe pozornost (většinou dospělého, autority). Často to bývá doplnění příběhů, které dítě vypráví, o některé prvky, které by si přály prožít nebo naopak o věci, že kterých mají samy strach. Podle Kopecké (2011, 67) je konfabulace „syndrom falešné paměti“. Je tedy nevhodné děti za takové lži kárat nebo trestat, ale jemně je navést ke skutečnosti. Dalšími typy lží jsou podle Vodáka a Šulce (in Novák, 2014) lži obranné, návykové, s převažujícími agresivními tendencemi a lži bájevé.

2.5 Environmentální výchova

S určitým typem environmentální výchovy se každý z nás v životě setkal a s její jednoduchou formou se setkáváme se s ní i v běžném životě např. ve formě plakátů, které nás nabádají třídit odpad. Environmentální výchova má velice podstatnou úlohu ve výchově dítěte a jeho formování budoucí osobnosti. Malé dítě totiž nejlépe přijme a zařadí do svého života pravidla, podle kterých by se mělo chovat ke svému okolí, a to jak k lidem, tak k přírodě.

Kořeny environmentální výchovy v České republice sahají daleko do minulosti. Dříve byla součástí především mimoškolních činností jako byl skauting nebo spolky inspirované foglarovskou tradicí. Osobnostmi, které významně ovlivnily environmentální výchovu u předškolních dětí, jsou Emilie Strejčková a Květoslava Burešová. (Jančaříková, 2010)

2.5.1 Vymezení pojmů

Environmentální výchova je v Česku poměrně nový pojem a bývá často ztotožňován nebo zaměňován s pojmem **ekologie** a mnozí lidé si pod tímto termínem představí pouze fanatické ekologické aktivisty bránící kácení lesů či výstavbě dálnice. Samotný pojem ekologie se nezabývá výchovou jako takovou. Jak uvádí Horká (1996, 8) „ekologie je vědní obor, který se zabývá vztahy mezi jednotlivými organismy a jejich prostředím a mezi organismy navzájem“ a nebo také zjednodušenou formou je ekologie podle Horké „věda o souvislostech v přírodě“.

Naproti tomu pojem **ekologická výchova**, byl a stále je používán v souvislosti s výchovou dětí a mládeže o životním prostředí. Ekologická výchova je tedy obsahově bližší environmentální výchově, ale stále plně nepokrývá její obsah. Ekologická výchova je podle Leblové (2012) zaměřena spíše pouze na ochranu ohrožených druhů a celkovou osvětu. Stále se můžeme setkat s používáním termínu ekologická výchova ve smyslu výchovy environmentální, především ve starší literatuře. Podle Činčery (2007) je ekologická výchova jeden ze směrů výchovy environmentální, zabývající se základními přírodními procesy a jejich poznávání. Ačkoliv se s tímto termínem setkáme častěji, je environmentální výchově podřízená.

Po vymezení vedlejších pojmů (ekologie, ekologická výchova) se zaměříme na ten nejvýznamnější, a to na **environmentální výchovu** samotnou. Jak již bylo řečeno, je to pojem poměrně nový, předcházely mu termíny jako výchova k ochraně přírody, výchova k ochraně přírody a k péči o životní prostředí a již zmíněná ekologická výchova (Jančaříková, 2010).

2.5.2 Definice environmentální výchovy

Environmentální výchova odhaluje důsledky lidské činnosti, která působí devastaci a ohrožuje život na Zemi. Ukazuje možné způsoby potřebné k dosažení pozitivních změn v životním prostředí. Vychovává k odpovědnému vztahu k přírodě a pochopení její nenahraditelné ceny pro život všech. Má za úkol budovat v lidech pozitivní vztah k přírodě, schopnost estetických prožitků v souvislosti s přírodou, zabývá se poznáváním vztahů v přírodě a vlivem člověka na ni. Věnuje se budování správných hodnot, postojů a kompetencí k péči o přírodu; připravenosti k angažovanému jednání (Leblová, 2012, 15-16).

Environmentální výchova je veškeré výchovné a vzdělávací úsilí, jehož cílem je především: zvyšovat spoluzodpovědnost lidí za současný i příští stav přírody a životního prostředí, rozvíjet tvořivost, citlivost a vstřícnost lidí k řešení problémů péče o přírodu, utvářet ekologicky příznivé hodnotové orientace, které kladou důraz na dobrovolnou střídmost, na nekonzumní, duchovní kvality lidského života, hledat příčiny ekologické krize a cesty k jejímu řešení (Jančaříková, 2010, 9).

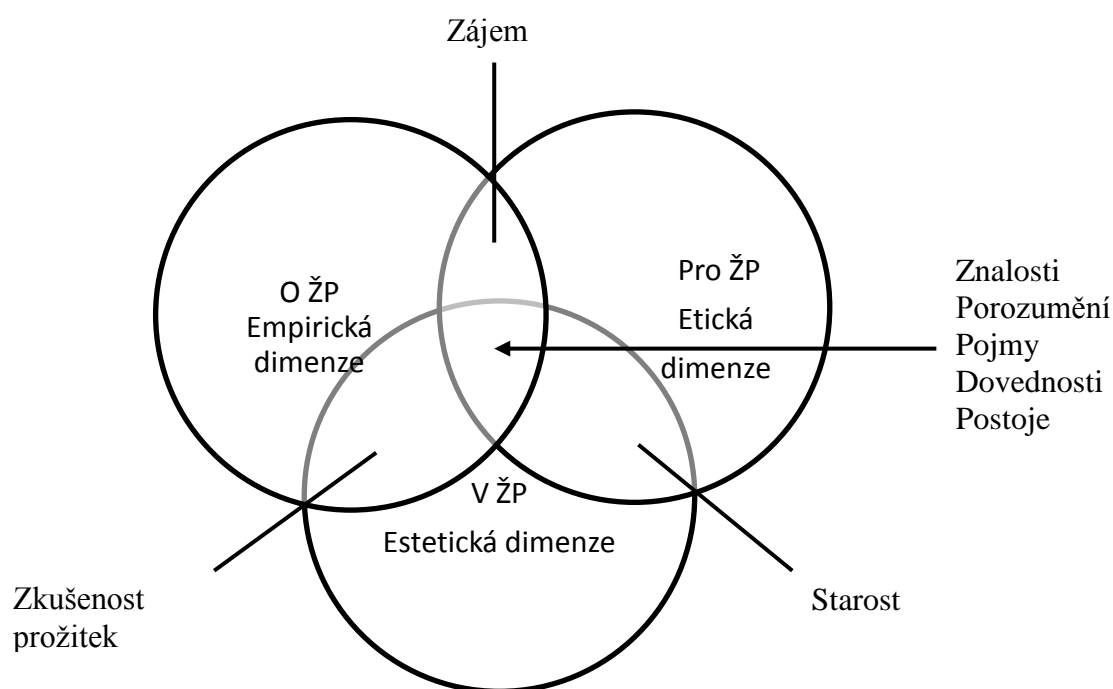
Výchova, osvěta a vzdělávání se provádějí tak, aby vedly k myšlení a jednání, které je v souladu s principem trvale udržitelného rozvoje, k vědomí odpovědnosti za udržení

kvality životního prostředí a jeho jednotlivých složek a k účtě k životu ve všech jeho formách (§ 16 zákona č. 17/1992 Sb., O životním prostředí).

„Environmentální výchova je výsledkem přeorientování a skloubení různých oborů a vzdělávacích zkušeností, které usnadňují vznik ucelené představy o problémech životního prostředí, která umožňuje racionálnější akce, které jsou schopny splnit sociální potřeby, které je třeba přijmout“ (Tbilisi Declaration, 1977).

„Environmentální výchova je proces, při kterém jednotlivci získávají povědomí o jejich okolním prostředí a osvojují si znalosti, dovednosti, hodnoty, zkušenosti a také odhodlání, které jim umožní jednat – individuálně i kolektivně – řešit současné i budoucí problémy životního prostředí“ (www.gdcr.org).

Jak uvádí Činčera (2007), environmentální výchova zahrnuje tři základní oblasti a to sice výchovu **v**, **o** a **pro životní prostředí**.

Obrázek 3. Propojení oblastí environmentální výchovy (Palmer, 2003 in Činčera, 2007)

2.5.3 Cíle environmentální výchovy

Výchova ať už je jakákoliv má utvářet a formovat naši osobnost, povětšinou k lepšímu. Stejně tak je tomu u výchovy environmentální. Ta by měla být běžnou součástí vzdělávacího procesu, ale ne jen po stránce teoretické, ale i praktické. Jen tak lze dosáhnout a splnit všech, nebo alespoň některých cílů, jež by měla environmentální výchova splňovat.

Středem zájmu environmentalistiky není příroda nebo životní prostředí, jak by někteří mohli očekávat, ale je to **člověk**. Člověk, kterého je třeba přetvářet a formovat v každém věku, v každé roční době. Jak podotýká Jančaříková (2010), na naší planetě neustále dochází k nárůstu počtu obyvatel, což má samozřejmě neblahé dopady na životní prostředí, a proto je zásadní začít lidi učit žít a chovat se jinak. A protože tato nová pravidla chování si nejlépe osvojí malé děti, je třeba začít právě u nich. Působením environmentální výchovy by tedy podle Librové (in Leblová, 2012, 16) měl vzniknout „člověk schopný bohatého života docíleného skromnými prostředky, aniž by si přišel o něco ochuzený.“

Na základě konference v Tbilisi v roce 1977 vznikla deklaráce (Tbilisi Declaration) zachycující význam a roli environmentálního vzdělávání. Tbilisi Declaration (1977) uvádí pět cílů environmentální výchovy:

- **Povědomí** – je chápáno jako pomoc získávání povědomí a celkové citlivosti pro životní prostředí.
- **Znalosti** – získávání zkušeností a základních znalostí o problematice životního prostředí
- **Postoje** – získávání hodnot a obav o životní prostředí a motivace k aktivní účasti na zlepšování stavu životního prostředí.
- **Dovednosti** – osvojování si dovedností pro rozpoznávání a následné řešení problémů týkajících se životního prostředí.
- **Účast** – poskytování příležitostí na aktivním podílení na všech úrovních a řešení problémů v oblasti životního prostředí.

2.5.4 Environmentální výchova v předškolním věku

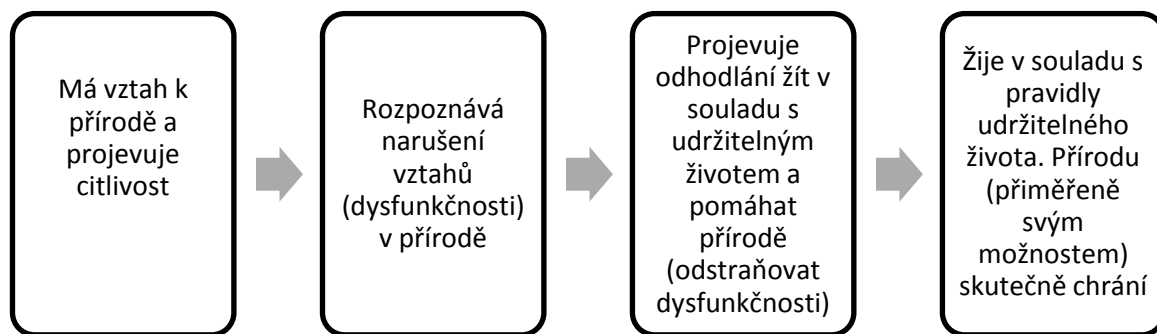
Jak již bylo řečeno, předškolní věk je pro dítě ideální pro vštěpování různých pravidel chování. Je tedy důležité začít s výchovou o životním prostředí hned v předškolním věku, kdy dítě začíná pomalu chápat a lépe vnímá svět kolem sebe. Ačkoliv si dítě většinou toto období

úplně zcela nepamatuje a většinou se mu vybavují jen zkrácené příběhy z konkrétních situací, je dobré, když se jak rodiče, tak učitelé snaží předat dítěti co nejvíce.

Styl výchovy musí být uzpůsoben vzdělávacím potřebám žáků a jejich věku. Výchovné činnosti musí být pro dítě zajímavé a na příliš dlouhé, aby dítě neztratilo pozornost a zájem o problematiku. Pedagog by měl pro zpestření kombinovat svůj výklad s různými prvky jako je hra, zpěv či tvořivé činnosti. Není vhodné dítěti podávat nepřesné informace, jen je třeba je přizpůsobit jeho rozumovým dovednostem.

Hlavním výstupem environmentální výchovy u předškoláka je, aby byl zvědavý chtěl poznávat svůj okolní svět a také vytvoření hlubšího vztahu k přírodě. Dítě tak i v pozdějším věku bude samo přírodu chránit a chovat se zodpovědně k životnímu prostředí.

Vzdělávací oblast RVP PV nazvaná Dítě a svět uvádí 11 očekávaných výstupů, které by dítě mělo po absolvování mateřské školy zvládat. Podle Jančaříkové (2010) je důležité cíleně usilovat pouze o čtyři z nich, a tudíž by dítě před nástupem do základní školy disponovat alespoň těmito vlastnostmi:

Obrázek 4. Schéma očekávaných výstupů environmentální výchovy (Jančaříková, 2010, 13)

Všechny tyto cíle jsou mnohem snáze dosažitelné, pokud se dítě pravidelně a často pohybuje ve venkovním prostředí. V prostředí lesních školek se dítě mnohem rychleji dokáže naučit rozlišovat, co je pro přírodu správné a co je špatné, neboť je s ní v každodenním kontaktu. Jak uvádí mnoho autorů, příroda je ten nejlepší učitel. Poskytuje dítěti nezměrné

množství podnětů a je pouze na dítěti, na co se zaměří. Pedagog by měl být dítěti sloužit jako společník, který je mu nápomocen v objasňování přírodních vztahů a skutečností.

Naproti tomu v prostředí klasické mateřské školy je třeba, aby byl pedagog vynalézavější a poskytl dítěti příležitost setkat se s přirozenými venkovními podněty. Většina mateřských škol má svoji zahradu. Ta by měla být různorodá co do druhů květin, stromů, popřípadě vodního zdroje. Avšak podle § 3 vyhlášky č. 410/2005 Sb. o hygienických požadavcích na prostory a provoz zařízení a provozoven pro výchovu a vzdělávání dětí a mladistvých, nesmí rostliny ohrožovat zdraví žáků a nově vysazované stromy nesmí snižovat denní osvětlení uvnitř okolních budov. Je tedy poněkud omezující a pedagogové musí vyhledávat a navštěvovat i jiné okolí, což může způsobovat komplikace s transportem dětí.

V období, kdy jsou vyšší teploty není rozdíl mezi lesními a klasickými mateřskými školkami až tak markantní. Ten se projeví při zhoršení počasí. Při dešti, sněžení či mrazu jsou děti z klasických mateřských škol většinou uvnitř budovy školky. V lesních školkách mají všechny děti nepromokavé oblečení, pláštěnky a holinky a především mají odlišný přístup pedagogů. Ti jim umožní pohybovat se venku i za nepříznivého počasí a objevovat tak úplně nový svět, který se před nimi otevře.

Dítě by si díky environmentální vzdělávání mělo zažít a prožít přírodu nejen jako místo, kde poznává a učí se o životě, ale také by ji mělo brát jako prostředí, ve kterém může odpočívat, jíst nebo si hrát, jako prostředí příjemné a bezpečné. „Environmentální výchova v mateřské škole tedy vlastně spočívá v pokládání správných základů postojů, hodnot a cílů, na kterých se pak bude stavět v dalším průběhu vývoje dítěte“ (Leblová, 2012, 19).

2.5.5 Praktická environmentální výchova v lesní mateřské škole

Lesní školky jsou environmentálně založené samy o sobě, a proto by asi nebylo snadné nepraktikovat zde výchovu o životním prostředí. Děti jsou obklopeny přírodou na každém kroku a mohou si vybírat z mnoha a mnoha podnětů, které jim okolí nabízí. Také učitelé se snaží vyhledávat dětem zajímavé podněty, kterých by si samy nevšimly.

Předškolní děti jsou velice zvědavé, a tato vlastnost se v nich musí aktivně podporovat. Hlavními metodami, které děti využívají při prozkoumávání okolního světa je pozorování a experimentování. Pokud dítě nenecháme experimentovat se svým okolím, a budeme mu pouze o dané problematice vyprávět (i když poutavě), nedosáhne nikdy na takový stupeň

znalosti a zkušenosti, jaký získá právě experimentováním nebo přímým pozorováním. Pro větší prožitek z objevování přírody sebou nosí pedagogové např. lupu, skleničky na vzorky apod.

Lesní školky se ve svém programu nezabývají pouze výlety do přírody. Tato činnost by děti poměrně rychle omrzela. Také je třeba vzít v potaz, že školka by dítěti měla přinášet i více, než jen zážitky, ale i by ho měla rozvíjet po všech stránkách. Jak uvádí Jančaříková (2010), u dětí dochází postupně ke zhoršování jemné i hrubé motoriky, nejsou tak vytrvalé a odolné a obecně narůstá počet negativních změn ve vývoji dítěte. Proto pedagogové prokládají denní program i tvořivými činnostmi.

Většinou využívají přírodní materiály, které mohou např. pro rozvoj jemné motoriky působit stejně dobře, jako kupované hračky či didaktické pomůcky. Staví-li si dítě např. domeček z kostek, je ochuzeno o fázi, při které vybírá vhodný materiál na výstavbu, jakým mohou být klacíky, šišky či kamínky. Také míra fantazie je větší při práci s přírodními materiály. Jeden klacek tak může být jak trám do domečku, tak rybářský prut, tak zbraň nebo vařečka.

Děti mají v tomto věku v oblibě výtvarné činnosti a ačkoliv není úplně běžné, že by si v lesní mateřské škole kreslili pastelkami na papír. Náhradou bývá nejčastěji kreslení větvičkou do měkkých povrchů jako jsou písek, bahno nebo i jehličí. Pro dítě může být takové kreslení i méně frustrující, protože je zde rychlá možnost opravy nepovedeného výtvaru. I při práci s klasickými výtvarnými pomůckami se lesní školky snaží využít co nejvíce přírodnin nebo materiály, které by někteří již označili za odpad.

Ekoškolky i lesní školky učí děti základy k recyklování odpadů. Může to být jako formou klasických košů na tříděný odpad, ale vzhledem k tomu, že během provozu lesní školky se nevytváří téměř žádné odpady, tak hledají pedagogové často jinou interaktivní cestu. Mohou dětem např. připravit stezku, na které žáci musí hledat zvláštnosti v okolním prostředí, co do přírody nepatří. Většina dětí velice dobře rozpozná, co je správné a co ne. Pro předškolní dítě, které se z velké míry učí nápodobou, je důležité, aby učitel šel příkladem. V případě odpadu v lese je tedy např. vhodné, aby pedagog při výletech s dětmi upozornil žáky na nalezený odpadek a vzal ho sebou na vyhození do popelnice. Dítě si tím tak vštíjí, že takový model chování je správný a nebude odpadky odhazovat do přírody, ale naopak jí od nich čistit.

Při celoročním pobytu venku děti mnohem lépe vidí postupné přeměny přírody v rámci jednotlivých ročních období. Toho je také využíváno při tvorbě programu. V rámci jednotlivých ročních období děti poznávají nové rostliny, různé druhy počasí a většina lesních školek také využívá pro jednotlivých svátků a slavností. Některé z nich jsou dětem známé (např. Velikonoce, Vánoce) a některé méně (např. vynášení Morany, otevírání studánek). Žáci také mnohem rychleji pochopí, v jakém období se co může dělat. Např. že válení sudů je možné pouze pokud je suchá tráva nebo sníh (Jančaříková, 2010).

Lesní školky také mnohem lépe umožňují poznávat přírodu všemi smysly. Např. při prozkoumávání rostlin si děti mohou objekt prohlédnout, přičichnout k němu, zjistit, jaký vydává zvuk sám o sobě nebo při kontaktu s jiným objektem, mohou si ho ohmatat a zjistit, jestli má jemný nebo drsný povrch a pokud to učitel schválí, tak mohou i ochutnat (je tedy důležitý dohled pedagoga, aby dítě nepožřelo jedovatou rostlinu). Pedagog je tedy jakýmsi rádcem či průvodcem, který je vždy připraven dítěti pomoci.

V těchto typech školek většinou nenajdeme ani klasické dětské prolézačky, které děti využívají ke svým hrám a k rozvoji hrubé motoriky. Přírodní alternativou je proutí. Proutěné domečky a prolézačky nezasahují do rázu krajiny a pokud se dobře vyrobí, mohou se uřezané proutky stát opět živým organismem a růst. Děti také ke svým pohybovým činnostem využívají stromy, na které lezou. Vhodné je stanovit pravidlo – lez jen tak vysoko, abys mohl sám a bez pomoci ostatních slézt dolů. V některých školkách mají speciálně upravované stromy, které jsou členité a přitom nízké, takže vytváří ideální a bezpečný prostor pro dětskou hru.

Malé děti jsou fascinovány přírodními živly, a to především vodou a ohněm. Styk s nimi v přírodní podobě je pro ně vždy velkým zážitkem. Pokud mu takový zážitek umožníme, zprostředkujeme, zesílí se tím jeho obliba školky, pedagoga a bude o tom ještě dlouho dobu vyprávět. I obyčejný táborák nebo brodění se potokem, je pro dítě něčím novým, fascinujícím. Země nebo spíše hlína zase podporuje v dítěti představivost a kreativitu. S tímto živlem může stavět hory i hloubit nory. V propojení s vodou je to pro dítě věc, se kterou si vydrží hrát hodiny. Jedna z maminek, jejíž syn navštěvuje lesní školku mi řekla, že si myslí, že děti potřebují ke svému životu bláto, aby byly spokojené. I se živlem větru se děti mnohem lépe seznámí při pobytu v přírodě. Zjistí, že se jim ze studeného větru barví tváře, objeví sílu větru, když jim odletí karimatka, na kterou si chtějí sednout nebo když jim vítr shodí termosku.

Mnoho lesních školek se v jarním období také zaměřuje na sázení rostlin (bylinek, květin, zeleniny). Vytvoří si poblíž školky malou zahrádku a děti se o ni starají. Naučí se tak zodpovědnosti o něco živého, mohou sledovat postupný růst od semínka až po finální produkt. Dítě si tak také uvědomí, jak dlouho trvá, než vyroste např. pažitka, kterou mu maminka sype na chleba.

Některé školky mají na svém pozemku i některé domácí zvířata jako jsou slepice nebo kozy, nebo chodí navštěvovat blízké farmy. Některé školky jsou v poznávání koloběhu života poněkud radikálnější. Dánská školka Stockholmsgave Centrum provedla s dětmi experiment nazvaný „Operace jarní kuře“. Cílem experimentu bylo, aby si děti uvědomily celý proces výroby masa, a že kuře na tácku v supermarketu se tam neobjevilo jen tak. Na jaře si školka z inkubátoru odebrala jedno kuře, o které se následujících šest měsíců starala. Děti hledaly kuřeti červy a brouky, aby dobře prosperovalo. Po uplynutí šesti měsíců už bylo kuře vzrostlé a připravené. Děti stály v kroužku kolem kuřete a učitel jim vysvětlil celý proces, který následoval a následně usekl kuřeti hlavu. Následně kuře oškubali a děti, tak viděly to samé kuře, které vídají v obchodech. Děti po celou dobu šesti měsíců věděly, co bude následovat a experiment tak přijaly dobře. Ze 60 dětí ve školce, mělo pouze jedno z nich zakázáno popravu sledovat, z čehož plyne, že i rodiče tuto názornou ukázkou schvalovali (Stasiuk, 2013).

3. Lesní mateřské školy a ekoškolky

Lesní mateřské školy a ekoškolky představují alternativu předškolního vzdělávání rozvíjející se v posledních desetiletích nejen v Evropě, ale i ve světě. Ve většině zemí jsou tyto školky podporovány nejen ze strany sponzorů a rodičů, ale také za strany státu. V České republice zatím nejsou samostatné lesní mateřské školy schváleny, jako oficiální státní forma předškolního vzdělávání.

3.1 Ekoškolky

Ekoškolky, jak už z názvu samotného vyplývá jsou mateřské školy zaměřené na ekologii. Na rozdíl od lesních mateřských školek mají ekoškolky zázemí v podobě budovy, jako klasická mateřská škola. Snaží se však co nejvíce využívat přírodních materiálů, ať už v interiéru, nebo v exteriéru. Také se snaží co nejvíce snižovat zátěž ekoškolky na životní prostředí. Ekoškolka může čerpat dotace a různé granty na potřebné vybavení jako jsou obnovitelné zdroje energie či environmentálně přívětivější vybavení školky (Vošahlíková, 2010).

Během denního režimu se pedagogové snaží trávit s dětmi co nejvíce času venku, ať už je to v prostředí školní zahrady nebo při výletech do přírody. Pedagogové rovněž vedou děti ke zdravému životnímu stylu a ekologické odpovědnosti (Vošahlíková, 2010).

V publikaci Terezy Vošahlíkové Ekoškolky a lesní mateřské školky (2010) je zpracovaná tabulka, která ukazuje minimální a ideální podmínky při realizaci ekoškolky. Zahrnuje např. podmínky ekologického provozu, který je pro ekoškolky stěžejním bodem, vzhledu interiéru, hraček v mateřské škole, nábytku, stravování atd. U ekošcolek je podmínkou třídit odpady, používat ekologické čisticí prostředky, šetřit energiemi, používat přírodní materiály, ať už na interiér, nábytek nebo hračky. Ideálním případem je odebrání zboží od tuzemských obchodníků a výrobců. Stravování by mělo zahrnovat především sezónní a lokální potraviny, případně i biopotraviny. Také podchycuje environmentální výchovu jako součást školního vzdělávacího plánu, která je v minimální podobě ekoškolky součástí plánu a v ideálním případě je pro něj výchozí.

3.2 Lesní mateřské školy

Lesní mateřská škola by se dala považovat za speciální odnož ekoškolek. Je mezi nimi však mnoho rozdílů, ať už je to v legislativě, hygieně či zázemí školky. V České republice je to poměrně nový, ale rychle se rozvíjející trend. První ekologicky orientovaná školka v Čechách vznikla v roce 2004. Za deset let vzniklo v České republice přes 75 dalších ekologicky orientovaných a lesních školek.

3.2.1 Legislativa

Česká legislativa prozatím nezná pojem lesní mateřská škola. Instituce pracující na základě myšlenky lesních mateřských škol se nesmí nazývat „mateřská škola“, protože nespĺňují současné legislativní podmínky a není pro ně vytvořena výjimka ani vlastní zákon. Organizace se tady nazývají např. dětský lesní klub (často s dodatkem – inspirovaný lesní mateřskou školou), lesní mateřský klub nebo jen lesní školka.

Pro zřízení a činnost mateřské školy je třeba následovat následujících právních předpisů:

- školský zákon č. 561/2004 Sb.
- vyhláška č. 14/2005 Sb., o předškolním vzdělávání, ve znění vyhlášky č. 43/2006 Sb.
- vyhláška č. 410/2005 Sb., o hygienických požadavcích na prostory a provoz zařízení a provozoven pro výchovu a vzdělávání mladistvých, ve znění vyhlášky č. 343/2009 Sb.
- vyhláška č. 137/2004 Sb., o hygienických požadavcích na stravovací služby a o zásadách osobní a provozní hygieny při činnostech epidemiologicky závažných, ve znění vyhlášky č. 602/2006 Sb.
- vyhláška č. 107/2005 Sb., o školním stravování ve znění vyhlášky č. 107/2008 Sb.
- nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 852/2004 Sb. za dne 29. dubna 2004, o hygieně potravin
- nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 178/2002 Sb. za dne 28. ledna 2002, kterým se stanoví obecné zásady a požadavky potravinového práva, zřizuje se Evropský úřad pro bezpečnost potravin a stanoví postupy týkající se bezpečnosti potravin, v platném znění
- nařízení Komise (ES) č. 2073/2005 za dne 15. listopadu 2005 o mikrobiologických kritériích pro potraviny (Vošahlíková, 2010, 25-26).

Pokud organizace nesplňuje tyto podmínky pro založení mateřské školy, nemůže využívat státní finanční příspěvky na provoz zařízení a platy pedagogů. Tím pádem musí být lesní školky finančně soběstačné. To se odráží i ve výši školkovného, které se pohybuje v rozmezí 200-250 Kč za den. Dalším finančními zdroji jsou pro školky sponzoři a případně i granty.

Podle živnostenského zákona č. 455/1991 Sb. spadají lesní mateřské školy do volné živnosti (podle §25 nevyžaduje prokazování odborné ani jiné způsobilosti) jako živnost pro mimoškolní výchovu a vzdělávání, pořádání kurzů, školení, včetně lektorské činnosti. Obsahovou náplň upravuje nařízení vlády č. 278/2008 Sb.

Tyto školky vznikají nejčastěji formou neziskové organizace nebo občanského sdružení. Tím pádem nemusejí splňovat podmínky provozu a prostoru, jako mateřské školy, které jsou vedeny ve školském rejstříku (Vošahlíková, 2010).

Od 1.9.2010 od 31.8.2012 proběhlo pokusné ověřování provozu integrované lesní třídy při Mateřské škole Semínko. Cílem výzkumu bylo zjistit, zda je možné integrovat lesní třídu, která je více zaměřená na pobyt v přírodě a environmentální výchovu, ke klasické mateřské škole. Pracovníci zjišťovali, jaké jsou hygienické podmínky, koncepci a metodika školek. Dále porovnávali rozvoj dětí v oblasti fyzického i duševního rozvoje a školní připravenosti. Výsledky, prezentované MŠMT 22.3.2013 potvrdily, že integrování lesních tříd do klasických mateřských škol je z hlediska obsahu výuky a jejích výsledků možné a v souladu s RVP PV. Jak uvedl server iDNES jsou děti podle testování ministerstva otužilejší a méně nemocné, mají lépe vyvinutou motoriku a také pohybovou koordinaci. Klasické mateřské školy tedy mohou zřizovat integrované lesní třídy a budou od státu dostávat na děti příspěvky (Jiříčka, 2013). V současné době probíhá tvorba a úprava právních předpisů, které by upravovaly podmínky pro tyto školy.

3.2.2 Hygiena

Jak již bylo zmíněno, jeden z bodů, kvůli kterému lesní školky nesplňují legislativní podmínky, je hygiena. Přírodní jednoduché podmínky, které jsou v lesních mateřských školách, jsou neslučitelné s právními předpisy, stanovující např. počet toalet či umyvadel.

Hygienické normy vyžadované u mateřských škol vedených ve školním rejstříku upravuje vyhláška č. 410/2005 Sb. Hygiena dětí a mladistvých. V příloze 1 (Požadavky na hygienická zařízení a šatny) v bodě 5 stanovuje, že na 5 dětí musí připadat 1 dětská mísa a 1 umyvadlo, které musí být ve výšce 50cm. Mateřská škola by měla obsahovat 1-2 sprchy. Vyhláška také v §20 uvádí, že na jedno dítě musí připadat 60 l vody na den.

V podmínkách lesních mateřských školek je hygiena řešena alternativními způsoby, které jsou přizpůsobené aktuálním a lokálním podmínkám. Toalety většinou bývají řešeny přenosnými chemickými toaletami nebo suchými latrínami. Další možností je využívat hygienické zázemí v nedaleké škole, školce nebo jiné instituci. Toto řešení však může narušovat plynulost programu. Mytí rukou, ať už po toaletě nebo před jídlem, bývá řešeno donášením vody v kanystrech či barelech. Teplou vodu buď přinášejí rodiče nebo pedagogové v termoskách a nebo jí ohřívají na kamnech nebo ohni v zázemí školky. Ačkoliv nejsou legislativní podmínky, které stanovují hygienická pravidla v lesních školkách, dbají pedagogové na dodržování obecných hygienických zásad a vedou děti k samostatnosti.

3.2.3 Zázemí

I přes heslo lesních školek „Venku za každého počasí“ je potřeba mít alespoň nějaké zázemí, i když ne ve formě školní budovy, jako mají klasické mateřské školy. V případě opravdu nepříznivého počasí slouží dětem jako úkryt, i když většinou ho využívají pouze na spaní nebo společné jídlo.

Každá školka si volí jaké zázemí bude využívat. Nejběžnějšími typy zázemí jsou maringotky, které jsou pro většinu školek jednoduchým a efektivním řešením, jak ochránit děti před velkým deštěm či mrazem, dají se lehce vytopit malými kamny a lépe se zabezpečují. Dalším typem přístřeší jsou teepee, jurty nebo sruby, které jsou pro děti zajímavější. Ideálním a mnoha školkami vysněným zázemím je hliněný domek. Ten je ovšem náročný na výstavbu, a proto se s ním příliš často nesetkáme.

Kromě úkrytu pro děti slouží zázemí pro úschovu náhradního oblečení, pomůcek a v případě potřeby i pro rychlé vaření. Mimo teplé letní dny, kdy se dá odpočívat venku, plní úkryt funkci ložnice. Děti zde mají svoje spacáky a po obědě zde odpočívají, stejně jako v klasické mateřské škole. Ať už v maringotce nebo v jurtě, najdeme uvnitř kamínka, sloužící pro vytápění místnosti a pro ohřev jídla nebo vody.

Může nastat i případ, že školka nemá vlastní zázemí, ale pouze v případě nejvyšší potřeby využijí nedalekou instituci, se kterou jsou předem domluvení.

3.2.4 Stravování

Ani stravování v lesních mateřských školách není v souladu se současnou legislativou, není tedy jasně stanoveno, co a jakým způsobem by se mělo dětem podávat. Každá školka si tedy stravování uzpůsobuje svým představám, dennímu programu a případně i požadavkům rodičů. Ekoškolky, které mají zázemí v budově, mívají i vlastní kuchyni. U lesních školek je tomu tak není. Lesní školky se na způsobu stravování domlouvají s rodiči.

Děti si nosí jídlo a pití v krabičkách a v termoskách. V některých školkách si nosí pouze svačiny, v jiných jídlo na celý den. Některé školky mají pro děti zajištěné obědy, které dětem dovážejí přímo na místo. Ve většině případů se dbá na zdravou stravu a snaží se dětem rozšiřovat obzory i v oblasti gastronomie. Školky se snaží dětem podávat lokální a sezónní potraviny. Některé školky mají vlastní záhonky, takže děti si mohou vypěstovat vlastní zeleninu, kterou následně zkonzumují. Pokud si děti donášejí obědy vlastní, mohou rodiče více ovlivnit stravovací návyky svých dětí podle svých představ.

Stravování probíhá společně buď venku nebo uvnitř. Svačiny děti jí převážně venku, buď na vycházce nebo i v okolí maringotky, jurty. Obědy mohou také probíhat venku, ale pokud je jídlo dětem dováženo, je praktičtější jíst ho u stolků, které mají děti uvnitř zázemí.

3.2.5 Vzdělávání

Ačkoliv je předškolní věk obdobím hry, děti se již pomalu začínají učit, a to nejen pomocí hry a náhody. Již předškolní výchova nabízí dětem výuku základních číslic a písmen, případně i cizího jazyka (většinou angličtiny). K dětem tohoto věku se samozřejmě musí přistupovat trpělivěji a s jinou, než k dětem školního věku. Výuka musí být pro dítě dostatečně zajímavá a je tedy často vedena formou hry.

V alternativních předškolních zařízeních, jako jsou ekoškolky a lesní mateřské školy, je forma výuky řešena jinak, než také alternativním způsobem. Různé typy alternativních škol mají i různé pracovní postupy a vyučovací metody. Nejčastěji se vyskytujícími modely výuky jsou Waldorfská a Montessoriovská škola. Jejich myšlenky jsou kombinovány a používány nejen při konkrétních vyučovacích hodinách, ale i při běžné práci s dětmi během denního programu.

Alternativní školy se stávají stále populárnější a jejich počet se rozrůstá. Mnoho rodičů i pedagogů je nepokojeno se současným vzdělávacím systémem a hledají tak jiný způsob, jak vzdělávat a rozvíjet osobnost dítěte. Jak uvádí Průcha (2001), alternativní školy nelze charakterizovat jako celek, neboť každá má své vlastní rysy. Často se můžeme setkat o označením jako svobodná, otevřená nebo nezávislá škola. Podle Klassen a Skiera lze alternativní školu charakterizovat pěti základními rysy:

- 1) Alternativní škola je zaměřena pedocentricky.
- 2) Alternativní škola je aktivní.
- 3) Alternativní škola usiluje o komplexní výchovu dítěte.
- 4) Alternativní škola je chápána jako „společenství“.
- 5) Alternativní škola je chápána podle principu „Par la vie – pour la vie“. Míní se tím učením „z života pro život“. (Klassen, & Skiera, 1990 in Průcha, 2010, 31).

3.2.6 Waldorfská škola

Waldorfská škola je alternativní pedagogické hnutí pocházející z Německa ze začátku 20. století. Pedagogové se snaží rozvíjet aktivitu dítěte a výuku přizpůsobují jeho zájmům a potřebám. Výuka jednotlivých předmětů je rozdělena do časových bloků, kdy se vždy žáci zabývají jedním tématem. Oproti klasickým školám se nepoužívají k hodnocení známky, ale žáci se hodnotí slovně. Snaží se v dětech rozvíjet schopnost spolupráce. Součástí waldorfského vzdělávacího systému jsou i mateřské školy (Průcha, 2001).

V lesních mateřských školách se uplatňuje nejvíce rozvoj spolupráce dětí a práce v kolektivu. Také se uplatňuje nekompetitivní přístup k jednotlivým aktivitám. Je zde mnohem patrnější spolupráce s rodiči, kteří jsou pravidelně informováni o svém dítěti, o jeho rozvoji, úspěších i neúspěších.

3.2.7 Montessoriovská škola

Toto reformní pedagogické hnutí vzniklo v Itálii na přelomu 19. a 20. století v Itálii na základě myšlenek lékařky a pedagožky Marie Montessoriové. Výuka podle jejích principů je stejně jako Waldorfská pedagogika zaměřena na svobodu dítěte a uzpůsobení se jeho potřebám. Dále pracuje s jednotlivými myšlenkami Marie Montessoriové.

Hlavním heslem této pedagogiky je „Pomoz mi, abych to dokázal sám.“ Pedagog je tedy pro dítě rádcem a motivátorem. Dále pedagogika hodně pracuje s takzvanými

senzitivními obdobími dítěte, kdy má být dítě připraveno pro získávání určitých dovedností. Dítě má také svobodu v rozhodování v tom co, jak dlouho a s kým bude pracovat. Montessoriovská pedagogika využívá svých speciálně vytvořených didaktických pomůcek, díky kterým dítě snadněji pochopí, co má dělat i bez větší asistence pedagoga (Zelinková, 1997).

V mateřské škole se této metody dá dobře využívat např. pro výuku číslic pomocí zmíněných speciálních pomůcek. Dítě se učí rozlišovat tvary číslic nebo písmen formou hry, která ho motivuje probouzí v něm potřebu dalšího učení, aniž by ho k tomu někdo musel nutit. Zelinková (1997, 41) uvádí, že smyslem této pedagogiky je „vytvářet takové edukační prostředí, které umožňuje normální, přirozený vývoj dětí.“ Je to tedy metoda aplikovatelná a vhodná pro lesní školky.

4. Cíle a úkoly

4.1 Hlavní cíl

Hlavním cílem této práce je analýza současného stavu lesních mateřských školek v České republice se zaměřením na environmentální výchovu a vyzdvižení kladů a záporů tohoto typu předškolního vzdělávání. Hlavní cíl byl řešen pomocí několika dílčích cílů.

4.2 Dílčí cíle a úkoly

- na základě odborné literatury zpracovat přehled poznatků
- zjistit současný stav předškolního vzdělávání v České republice
- zjistit současný stav lesních mateřských škol v České republice
- sestavit SWOT analýzu týkající se lesních mateřských škol
- pomocí dotazníkového šetření vyhodnotit spokojenost rodičů s koncepcí lesní mateřské školy
- zhodnotit a popsat běžný den v lesní mateřské škole

5. Metodika

Pro řešení hlavního i dílčích cílů je třeba použít některé specifické metody, které usnadňují získání plnohodnotných dat a informací. Pro svojí práci jsem zvolila kvantitativní techniku pozorování, neformálního rozhovoru a dotazníkového šetření. Pro objektivní vyhodnocení fungování lesních mateřských škol jsem využila techniku SWAT analýzy.

Pro úvodní část nazvanou Přehled poznatků jsem nejvíce využívala práce s odbornou literaturou a texty. Některé informace jsem také mohla podložit svými vlastními zkušenostmi a opřít se tak o introspektivní metodu. Čihovský (2006) uvádí obecně platné logické metody. Při zpracování mé práce jsem využila následující metody:

- indukce
- dedukce
- generalizace
- analýza.

5.1 Techniky

5.1.1 Pozorování

Pozorování je běžnou a poměrně nenáročnou technikou sociologického výzkumu. Je však zapotřebí, aby se pozorovatel oprostil od osobních vztahů a subjektivních názorů na pozorovaný objekt. V mém výzkumu jsem použila pozorování jako doplňkovou techniku, která mi pomohla pochopit některé informace a souvislosti získané z literatury. Díky pozorování dění v lesní mateřské škole jsem byla schopná vyhodnotit klady a zápory tohoto typu předškolního vzdělávání, sestavit otázky pro dotazníkové šetření a vyhodnotit situaci pomocí SWOT analýzy.

5.1.2 Rozhovor

Jak uvádí Čihovský (2006, 15) „sociologický výzkum chápe rozhovor (výzkumnou techniku) jako ucelenou soustavu ústního jednání mezi tazatelem (anketiérem) a dotazovaným (respondentem) s cílem získat pomocí otázek informace o zkoumané sociální realitě a jejich souvislostech.“ Ve své práci jsem využila techniku neformálního rozhovoru, který je pro tazatele i dotazovaného příjemnější a nenucenou formou. Během svého působení jako pomocná síla v lesní mateřské škole Bažinka jsem měla možnost komunikovat jak se

zaměstnanci školky, tak s rodiči a dětmi. Pomocí mířených otázek jsem během běžných rozhovorů získávala potřebné informace pro kompletaci mojí práce.

5.1.3 Dotazníkové šetření

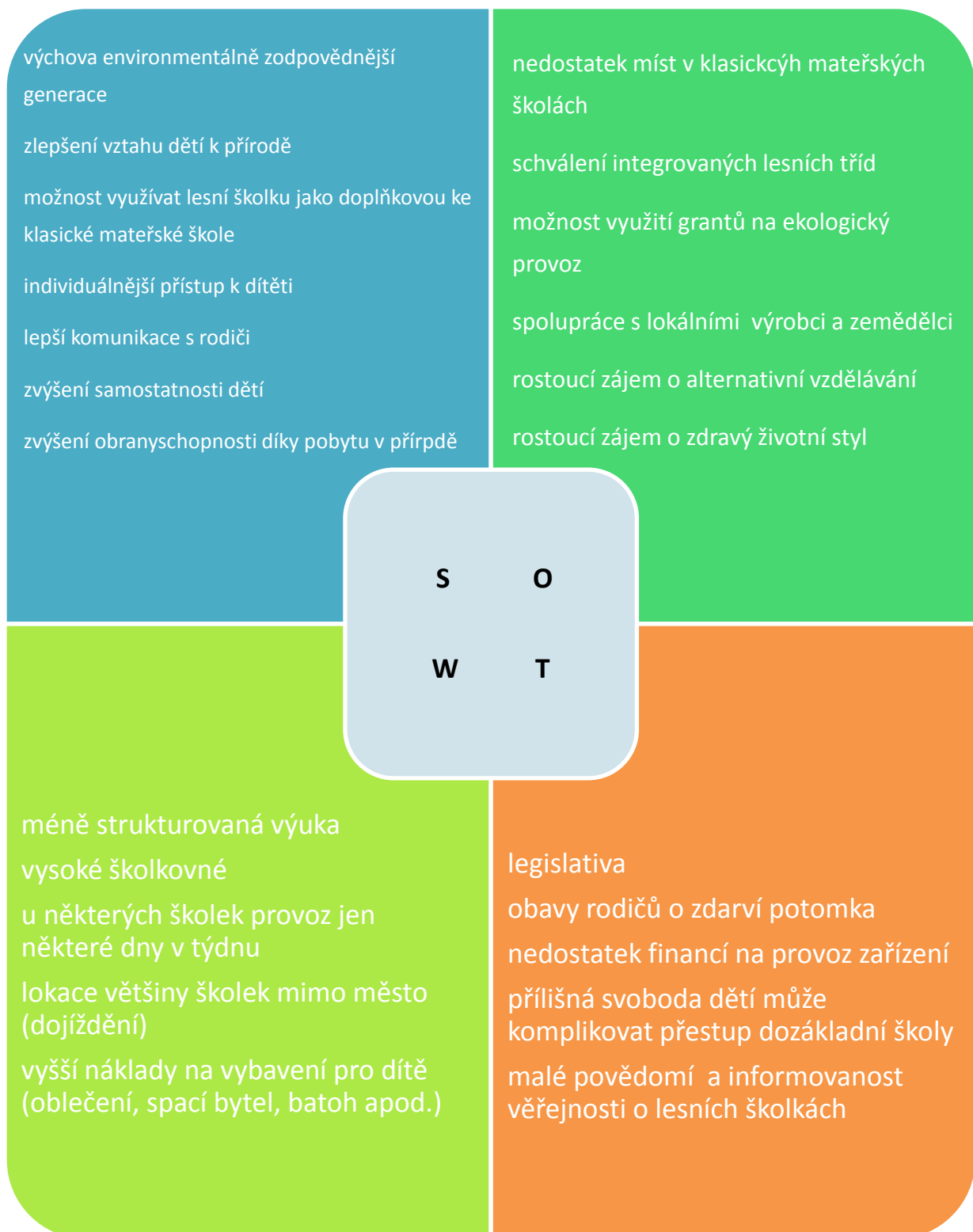
Získávání informací pomocí dotazníku je velice frekventovanou technikou sběru dat. Dotazník nabízí tazateli možnost regulace odpovědí a informací, které se snaží pomocí dotazníku získat. Nevýhodou dotazníku je riziko zkreslení informací, kdy dotazovaný odpovídá na položené otázky nepravdivě nebo bez řádného promyšlení. Pro svůj výzkum jsem sestavila dotazník pro rodiče dětí navštěvující lesní mateřskou školu. Odpovědi na mnou sestavené otázky byly zavřené (formou ano X ne) a polytomické (možnost výběru odpovědi). Tato forma odpovědí byla zvolena pro snadnější a zpracovatelnost výsledků a jejich reliabilitu.

5.1.4 SWOT analýza

SWOT analýza je výzkumné metoda, během které analyzujeme čtyři oblasti. Jsou to S = silné stránky (strenghts), W = slabé stránky (weaknesses), O = příležitosti (opportunities) a T = hrozby (threats). Díky této technice lze objektivně vyhodnotit fungování firmy, projektu apod. Většinou se zobrazuje pomocí tabulky. Silné a slabé stránky většinou hodnotí danou problematiku zevnitř a příležitosti a hrozby poukazují na možné vnější vlivy.

6. Výsledky

6.1 SWOT analýza lesních mateřských škol

Obrázek 5. SWOT analýza lesních mateřských škol

6.2 Dotazníkového šetření

Při mém výzkumu provedeném pomocí dotazníkového šetření jsem se zaměřila na rodiče dětí navštěvující Dětský lesní klub Bažinka v Horce nad Moravou. Snažila jsem se zjistit z jakého důvodu zvolili rodiče pro svého potomka právě tento alternativní způsob předškolního vzdělávání, jak jsou s fungováním lesní mateřské školy spokojeni, a zda pozorují u svého dítěte nějaké změny. Výzkumu se účastnilo 17 rodičů. Dotazníky vyplňovali rodiče v mojí přítomnosti, takže v případě jakékoliv nejasnosti jsem jim mohla být nápomocna a danou otázku vysvětlit.

6.2.1 Výsledky dotazníkového šetření

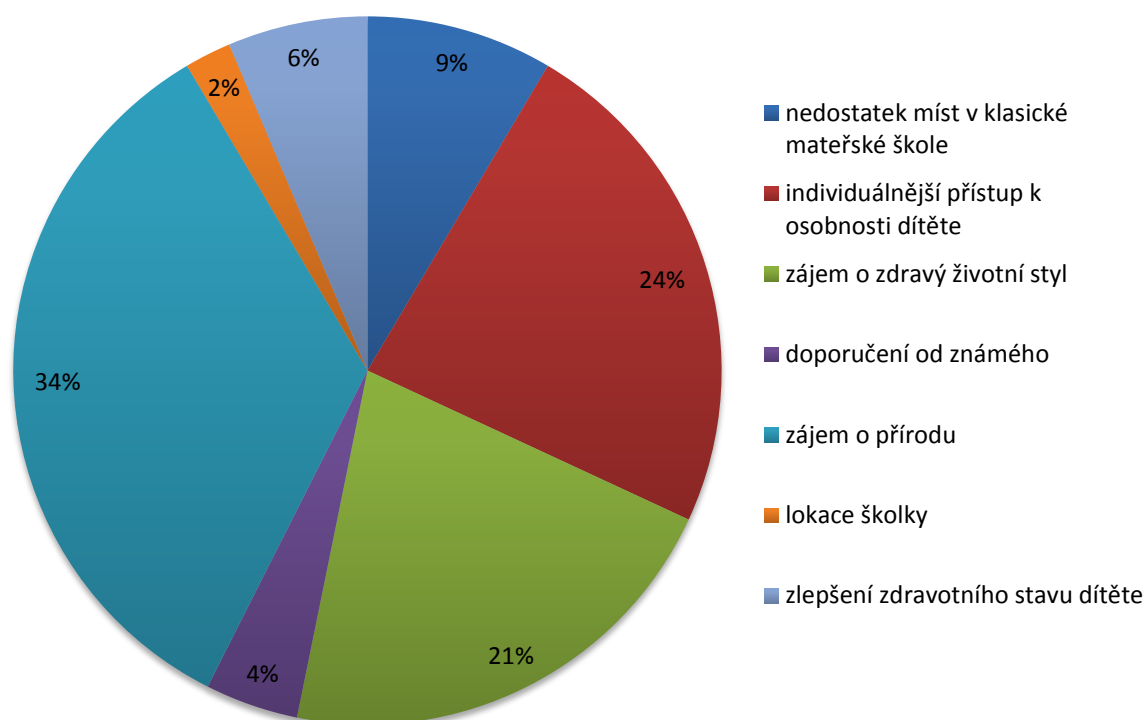
1) Proč jste dali své dítě do lesní mateřské školy?

- nedostatek míst v klasické mateřské škole
- individuálnější přístup k osobnosti dítěte
- zájem o zdravý životní styl
- doporučení od známého
- zájem o přírodu
- lokace školky
- zlepšení zdravotního stavu dítěte
- jiné

V této otázce měli rodiče možnost vybrat více odpovědí, než jen jednu. Cílem této otázky bylo zjistit, co je hlavními důvody, proč se rodiče rozhodli pro tuto alternativní variantu. Na základě informací získaných v průběhu zpracování bakalářské práce jsem sestavila sedm nejpravděpodobnějších odpovědí na tuto otázku. Pro případ, že by měl některý z rodičů i jiný důvod, vložila jsem mezi odpovědi i řádek pro vlastní vyjádření.

Z odpovědí rodičů vyplývá, že nejčastějšími důvody, proč umístili své dítě do lesní mateřské školy, je jejich zájem o přírodu a zdravý životní styl a také individuálnější přístup k dítěti. Naopak nejméně častou odpovědí bylo, že důvodem umístění dítěte do této školky je její lokace.

Proč jste dali své dítě do lesní mateřské školy?

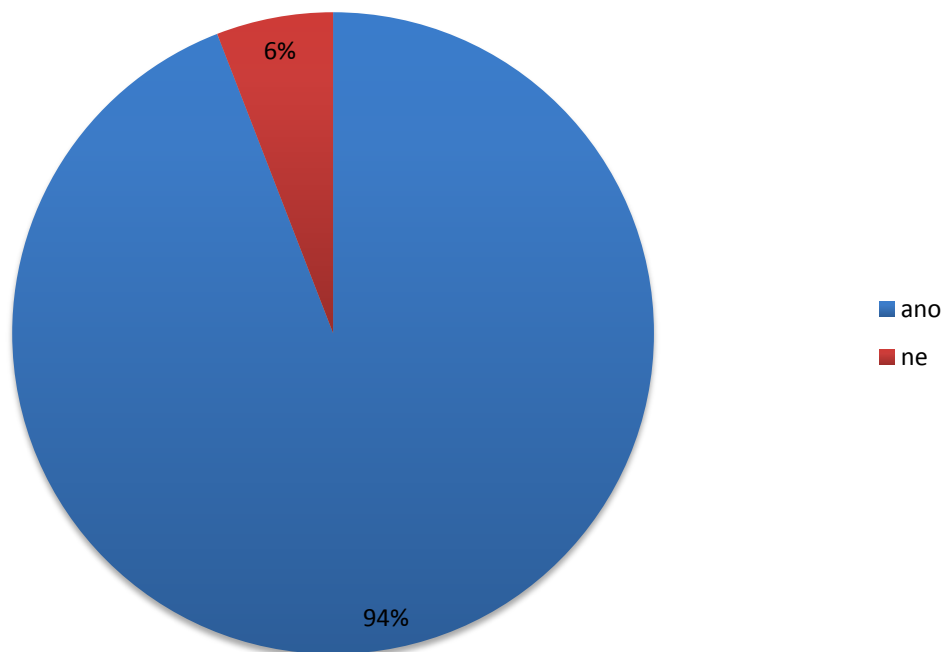
Obrázek 6. Proč jste dali své dítě do lesní mateřské školy?

2) Myslíte si, že se dítěti dostane stejně kvalitního předškolního vzdělání jako v klasické mateřské škole?

- ano
- ne

U této otázky jsem předpokládala častější odpověď *ano*. Tento předpoklad jsem podložila myšlenkou, že pokud se rodiče rozhodnou pro alternativní a v současné době vlastně i soukromé vzdělávání svých dětí, očekávají, že bude kvalitní. Můj očekávání se naplnilo a odpověď na tuto otázku byla ve většině případů *ano*. Někteří rodiče dokonce k odpovědi *ano* dopsali *ještě lepší*.

Myslíte si, že se dítěti dostane stejně kvalitního předškolního vzdělávání jako v klasické mateřské škole?

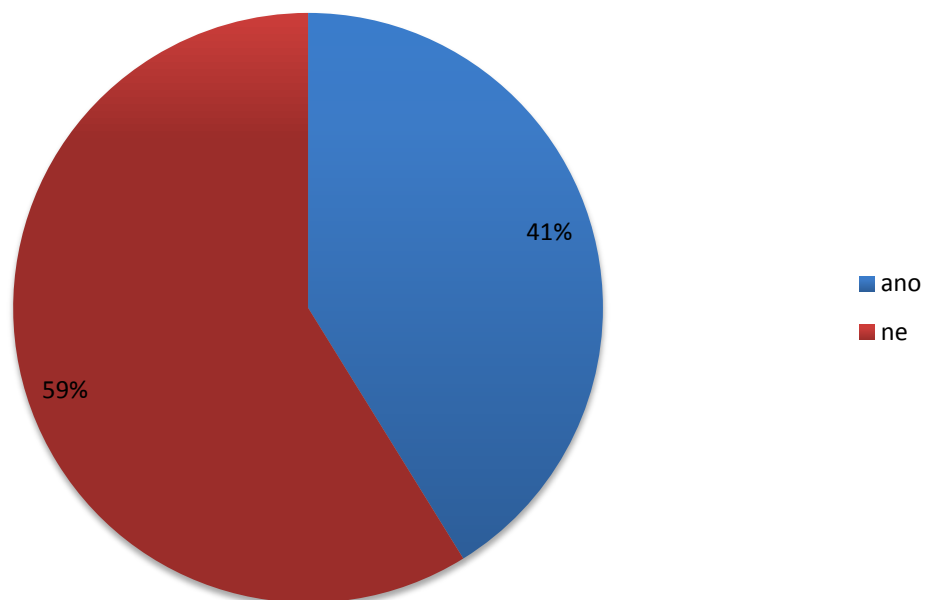
Obrázek 7. Myslíte si, že se dítěti dostane stejně kvalitního předškolního vzdělávání jako v klasické mateřské škole?

3) Chodí vaše dítě současně i do klasické mateřské školy?

- ano
- ne

Cílem tohoto dotazu bylo zjistit, kolik dětí navštěvuje pouze lesní školku a kolik z nich má možnost navštěvovat jiné dny v týdnu i klasickou mateřskou školu. Některé děti navštěvují Lesní klub Bažinka všechny tři dny v týdnu, které funguje. Některé pouze jeden nebo dva dny. Tyto děti ve většině případů navštěvují oba typy školek zároveň. Jsou však i rodiče, kteří se rozhodli pouze pro lesní školku.

Chodí vaše dítě současně i do klasické mateřské školy?

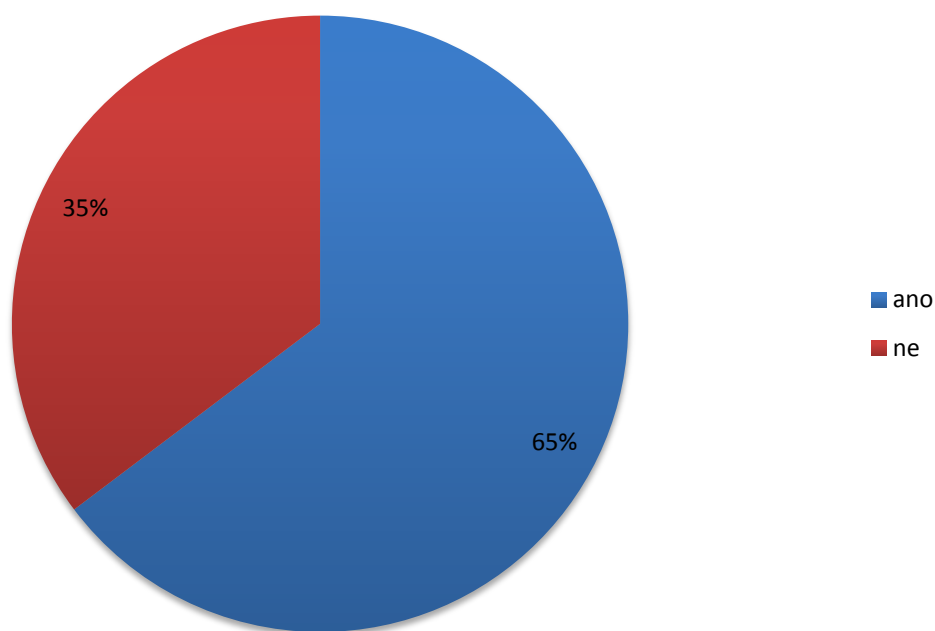
Obrázek 8. Chodí vaše dítě současně i do klasické mateřské školy?

4) **Pozorujete u svého dítěte pozitivní změnu ve vztahu k přírodě?**

- ano
- ne

Jedním z cílů lesních mateřských škol a environmentální výchovy, která je jejich součástí, by měla být změna a zlepšení vztahu k přírodě. Tato otázka byla směřována na rodiče z důvodu, že se dítě může chovat podle určitého stereotypu jinak ve školce a jinak při trávení času s rodinou. Ve školce se tedy může zdát, že si dítě vytvořilo nebo nevytvořilo vztah k přírodě, ale před rodiči se může projevat jinak. Proto jsem chtěla získat názor rodičů.

Pozorujete u svého dítěte pozitivní změnu ve vztahu k přírodě?

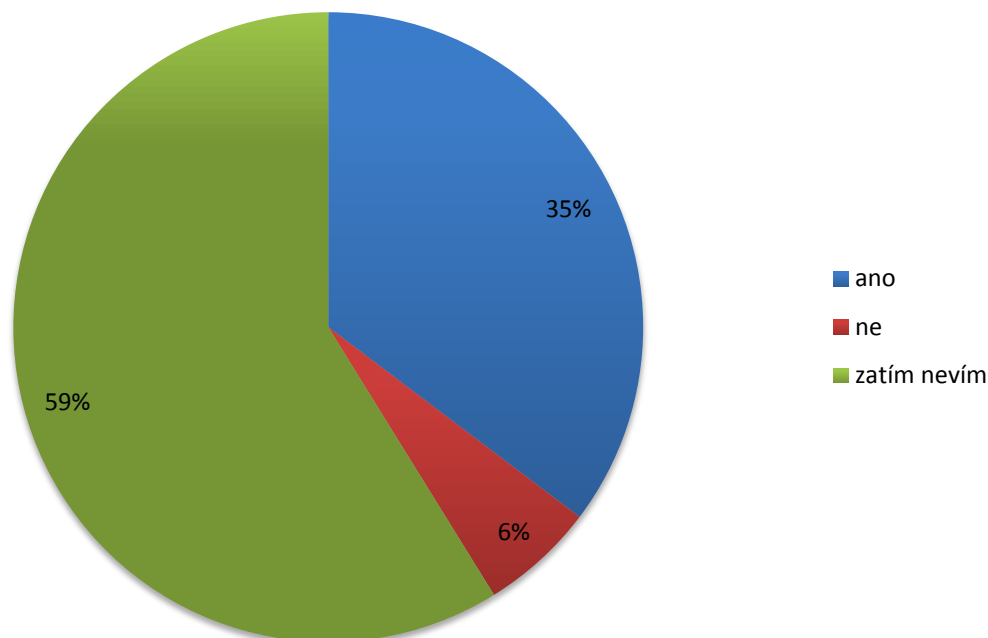
Obrázek 9. Pozorujete u svého dítěte pozitivní změnu ve vztahu k přírodě?

5) Chcete, aby vaše dítě navštěvovalo alternativní základní školu (montessoriovská škola, waldorfská škola apod.)?

- ano
- ne
- zatím nevím

Během pozorování, rozhovorů i studiu dostupných informací jsem nabyla pocitu, že rodiče, kteří volí tento typ předškolního vzdělávání, budou i v budoucnu vyhledávat alternativní typ vzdělávání. Vzhledem k věkové různorodosti dětí, jsem zařadila i odpověď *zatím nevím*, pro rodiče, jejichž dítě je zatím malé a o dalším vzdělávání dosud nepřemýšleli.

Chcete, aby vaše dítě navštěvovalo alternativní základní školu (montessoriovská škola, waldorfská škola)?

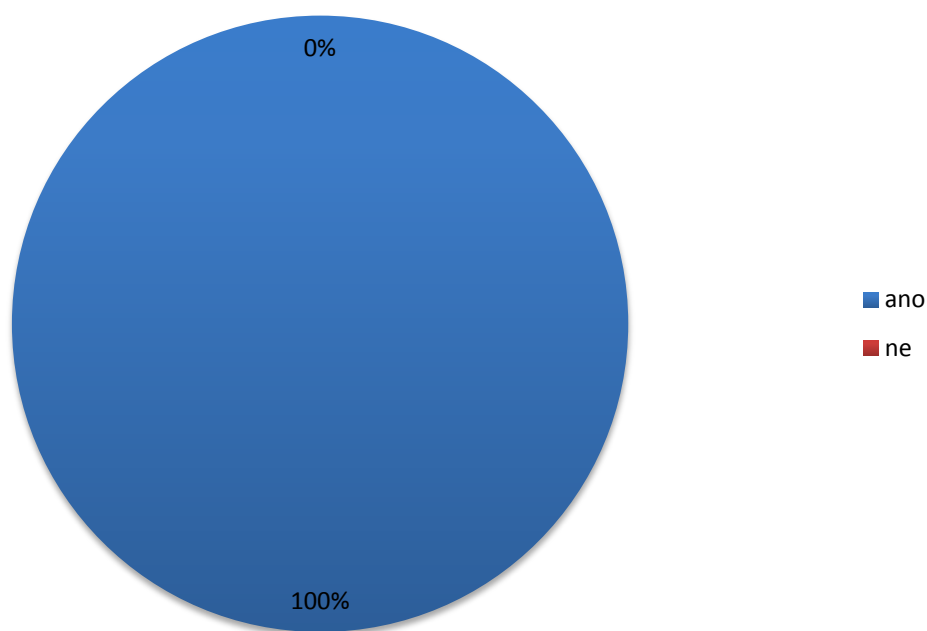
Obrázek 10. Chcete, aby vaše dítě navštěvovalo alternativní základní školu (montessoriovská škola, waldorfská škola)?

6) Jste spokojeni s koncepcí lesní mateřské školy?

- ano
- ne

Tato otázka byla zaměřená na obecnou spokojenost rodičů s péčí o jejich dítě, nejen v rovině běžné péče o dítě, ale také, zda jsou spokojeni se stylem vedení, s pedagogickou koncepcí a nabízenými zájmovými kroužky. Ačkoliv byly dotazníky vyplňovány anonymně a rodiče se tak nemuseli obávat vyjádřit svůj nesouhlas, byly odpovědi na tuto otázku kladné.

Jste spokojeni s koncepcí lesní mateřské školy?

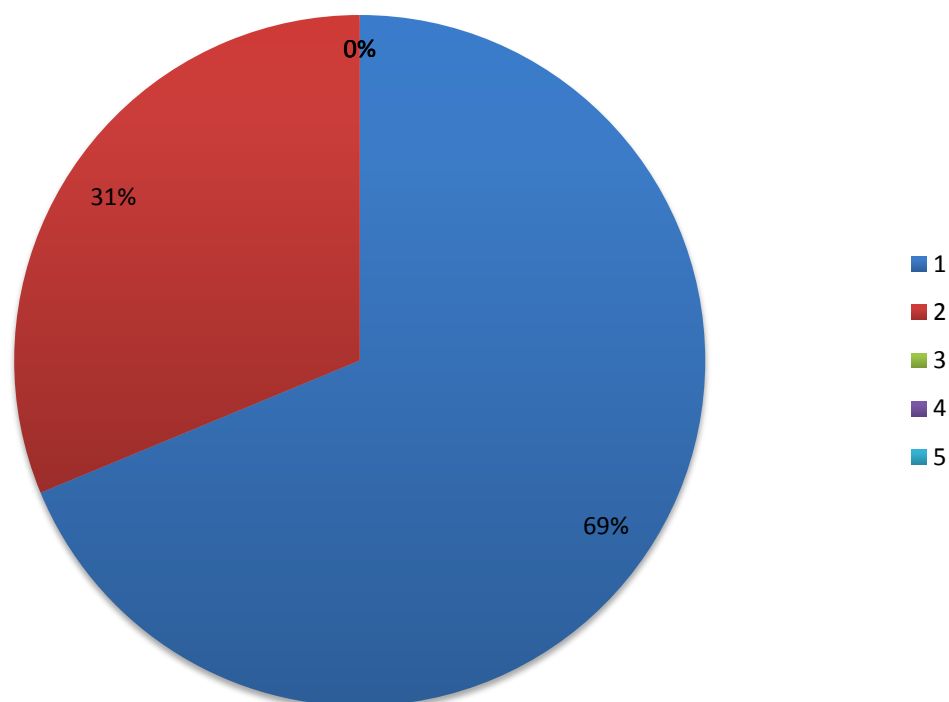
Obrázek 11. Jste spokojeni s koncepcí lesní mateřské školy?

7) Jak hodnotíte lesní mateřskou školu?

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5

Tato otázka nepřímo navazovala na otázku předchozí. Rodiče zde měli možnost vyjádřit svojí spokojenost či nespokojenost a oznámkovat školku hodnotou jako ve škole. Na grafu je vidět, že rodiče jsou s lesní školkou velice spokojeni.

Jak hodnotíte lesní mateřskou školu?

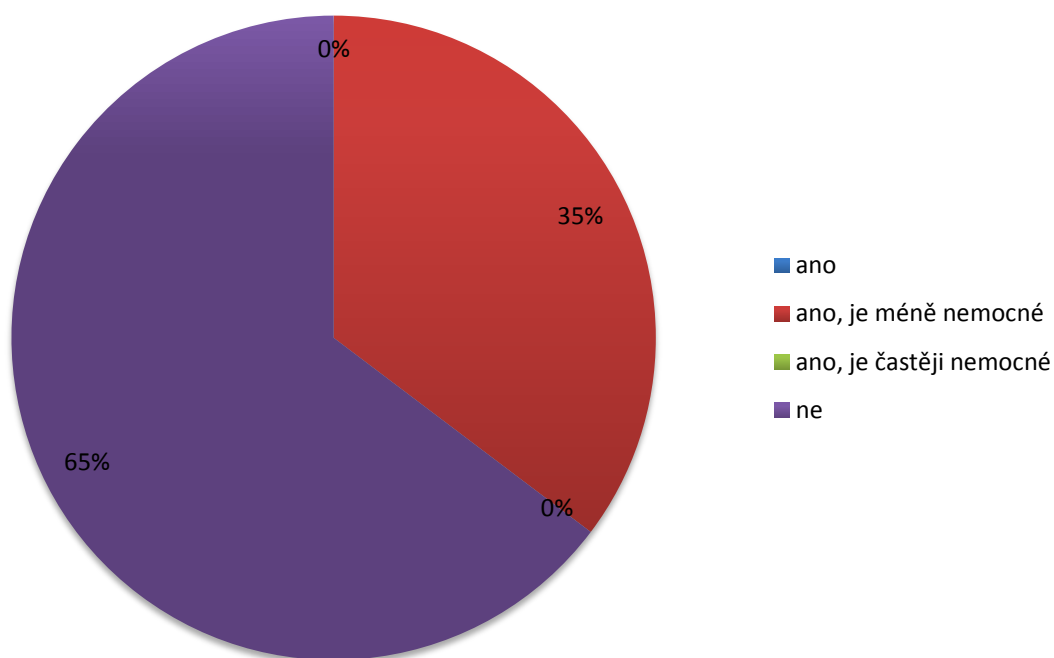
Obrázek 12. Jak hodnotíte lesní mateřskou školu?

8) Došlo ke změně zdravotního stavu vašeho dítěte?

- ano
 - je méně nemocné
 - je častěji nemocné
- ne

Ohledně zdravotního stavu dětí navštěvujících pravidelně lesní se vedou časté diskuze. Někteří tvrdí, že častějším pobytem venku hrozí dítěti, že se snadněji nachladí nebo, že v teplých měsících dítě chytne klíště nebo se spálí. Oponenti zastávají názor, že pravidelný pobyt venku zlepšuje imunitu vůči běžným nemocem i alergiím. Zajímá mě proto názor rodičů, kteří jsou se svým dítětem každý den. Z odpovědí rodičů vyplývá, že pravidelný pobyt dětí venku buď nemá na zdraví vliv nebo je dětem ku prospěchu.

Došlo ke změně zdravotního stavu vašeho dítěte?

Obrázek 13. Došlo ke změně zdravotního stavu vašeho dítěte?

Z celého dotazníkového šetření vyplývá, že rodiče, kteří se rozhodli poskytnout svým dětem předškolní vzdělání formou lesní mateřské školy, jsou se svojí volbou spokojeni a školka splňuje jejich očekávání. Z odpovědí vyplývá, že lesní školky určitě mají pozitivní vliv na rozvoj dítěte.

7. Diskuze

Ne každý si dokáže představit, jak probíhá běžný den v lesní mateřské škole. Někteří mohou mít představu nekontrolovaného pobíhání dětí, někteří si zase mohou myslet, že je to přesnou kopií klasické mateřské školy, pouze se změnou prostředí. Na základě svých zkušeností z lesní mateřské školky Bažinka v Horce nad Moravou jsem schopná zhodnotit a popsat průměrný den se všemi jeho pravidly a aktivitami, které se v průběhu dne stanou.

7.1 Běžný den v Lesním dětském klubu Bažinka

7.1.1 Scházení dětí a zahájení dopoledního programu

Děti se začínají scházet kolem půl osmé ráno. Vzhledem k umístění školky až za vesnicí Horka nad Moravou, dovážejí rodiče své děti do školky autem. Děti se scházejí někdy až do devíti hodin, ale obvyklé rozmezí je mezi půl osmou a půl devátou. Vzhledem k tomu, že se děti po příjezdu do školky nemusejí nijak převlékat, mohou se ihned zapojit do hry s ostatními spolužáky. Průměrně se schází 8-10 dětí.

Rodiče jdou po příjezdu do maringotky, kde se informují o průběhu dne, předají pedagogům náhradní oblečení (pokud ho dítě nemá stabilně v maringotce) a potvrdí svým podpisem předání dítěte.

Pedagogové jsou předem informováni, kolik dětí se v ten určitý den dostaví. Po příjezdu posledního dítěte je tedy možné zahájit den. Každý den v Bažince začíná ranním kruhem, kdy si děti buď sednou na špalíčky kolem ohniště, nebo vytvoří kroužek ve stoje. Děti spolu s pedagogy odříkávají ranní uvítací básničku, při které tleskají a dupou, což děti baví dělat neustále. Dokud jsou děti v kroužku, mohou být informovány o průběhu dne, ale většinou už mají jiné zájmy a odbíhají zpátky ke své rozpracované hře, v čemž jim nikdo z pedagogů nezabraňuje.

Následuje dopolední svačina, kterou si děti jí venku. Pedagogové pomáhají dětem otevírat krabičky se svačinami a termosky s čajem. Některé děti svačí více, některé méně, nikdo je do jídla nenutí, neboť svačiny si berou sebou na vycházku v batůžku a mohou si ji tak sníst i v lese.

Z mého pohledu bych se snažila děti více namotivovat, aby udržely pozornost a nebyly tak roztěkané. Také v čase určeném pro svačinu bych se snažila, aby svačilo co nejvíce dětí, protože jakmile začne jeden odbíhat a prozkoumávat okolí, přidávají se k němu rychle další.

7.1.2 Dopolnední program

Dopolnední program obvykle probíhá formou vycházku, výletu do blízkého lesa. Trasy se střídají, aby děti nebraly procházku jako stereotyp. Změna tras je také dobrá v tom, že když děti nevědí, kam jdou, tak se drží více pohromadě a pro pedagoga je snazší na ně dohlížet. Na některé místa se ale děti rády vracejí, neboť tam již mají své výtvořky nebo oblíbená místa.

I při procházce je třeba děti motivovat, aby šly se zaujetím a neměly čas na přemýšlení o tom, zda je bolí nohy apod. Vycházky lze pojmout jako výpravy do džungle, jako překážkovou dráhu nebo různé stopovačky. V dopoledním programu lze dobře začlenit prvky environmentální výchovy. V prostředí lesa, do kterého chodí velké množství návštěvníků, jsou bohužel i odpadky. Děti tak mohou rozlišovat, co do lesa nepatří. Je dobré, že pedagogové jdou dětem příkladem a v případě, že objeví nějaký odpaděk (který neohrožuje zdraví dětí), pošlou děti, aby ho přinesly s tím, že ho odnesou z lesa pryč a hodí ho do správné popelnice.

Během procházek se děti samozřejmě zastavují a pokud je místo zajímavé či členité, může dětem sloužit jako tělocvična nebo tzv. opičí stezka. Děti trénují svoji obratnost na stromech a hromádách dřeva. Pedagogové jim v tom nebrání, ale samozřejmě dávají pozor na bezpečnost dětí. Snaží se dětem vštípit pravidlo, aby lezly jen tak vysoko, aby dokázaly samy slézt dolů.

Jedinou výtkou, kterou já osobně mám k dopolednímu programu je občasná přílišná délka vybrané trasy. Děti pak berou výlet jen jako nucenou chůzi, při které nemají dostatek času na prozkoumávání okolí. Proto bych raději volila vycházky kratší s delším časovým prostorem pro dětskou hru v prostředí lesa nebo louky.

7.1.3 Oběd

Lesní školka Bažinka má tu výhodu, že má pro děti zajištěné obědy a dopolední svačiny. Obědy jsou jim dováženy přímo do maringotky ještě teplé, tudíž odpadá problém s ohříváním jídla na kamnech v maringotce. Cena oběda a svačiny je 50 Kč na den. Podávané jídlo je vegetariánské a odpovídá zásadám zdravého stravování. Děti mají možnost vyzkoušet

potraviny, které možní nejsou součástí jejich běžného jídelníčku (např. kuskus, pohanka). Oběd se skládá z polévky a hlavního jídla. Častou součástí jsou luštěniny, obiloviny a velké množství zeleniny.

Po návratu z dopolední vycházky je třeba ohlídat, aby si všechny děti umyly ruce a pokud je potřeba, aby se převlékly. Ruce si myjí pod tekoucí vodou z kanystru s kohoutkem a samozřejmě i mýdlem. V chladnějších dnech se na mytí rukou ohřívá voda na kamnech. Děti, které jsou hotové, pomáhají s přípravou stolu k obědu – rozdávají talíře a lžíce, uklízejí ze stolu nepotřebné věci. Pedagogové dohlížejí na to, aby mělo každé dítě na stole přichystanou termosku a dodržovalo pitný režim.

Během nalévání polévky odříkávají děti, stejně jako při raním kruhu, básničku o jídle s přáním dobrého chutnání na závěr. Polévku snědí děti většinou celou. U druhého jídla mívají občas problém s neznámými potravinami. Pokud je nechtějí jíst, nikdo je nenutí, ale snaží se dítě přesvědčit, aby alespoň ochutnalo. Během oběda neprobíhají konflikty mezi dítětem a pedagogem, jak tomu občas bývá v klasické mateřské škole, kdy učitelka nutí dítě jídlo dojíst.

Oběd se odehrává uvnitř maringotky. Děti jsou tak méně rozptýlované okolním prostředím a od jídla neodbíhají, jak je tomu u dopolední svačiny. Děti jedí u stolků uzpůsobených jejich tělesné výšce.

Z mého pohledu je takovéto stravování pro dítě ideální. Podávaná strava je zdravá, výživově hodnotná a dává dobré základy pro zdravý životní styl. Dítě si tak ze školky neodnáší špatné stravovací návyky. Také to, že děti k jídlu nikdo násilím nenutí je velmi dobré, nezískají tak k jídlu odpor.

7.1.4 Polední klid

Po obědě následuje, stejně jako v každé mateřské škole, polední klid. Uložení všech dětí je poněkud organizačně náročnější. Děti se musejí převléknout nebo alespoň svléknout některé z vrstev. Také se pedagogové ujistí, že si všechny děti, které potřebují, dojdou na toaletu, protože během poledního klidu je cesta na záchod velkým narušením.

Spaní je v maringotce vyřešeno pódium, na kterém je matrace a děti tam mají své spacáky a polštářky. Vzhledem k omezeným prostorovým možnostem se musejí děti poskládat tak, aby měl každý pohodlí a klid na spánek.

Když jsou všechny děti uloženy ve spacácích, zavřou se okenice maringotky, aby vzniklo potřebné přitnutí. Pro zklidnění a lepší usínání je dětem předčítána pohádka. Některé děti usínají rychle, některým se spát nechce vůbec. Tyto děti opět nikdo spát nenutí, ale alespoň hodinu odpočívají ve spacáku. Mohou poslouchat pohádky nebo si hrát s plyšovými zvířátky.

7.1.5 Odpolední program

Odpolední program již není tak ucelený jako program dopolední. Některé děti ještě spí a jiné už zase chtějí jít ven. Jeden z pedagogů vždy zůstává s dětmi, které ještě spí, v maringotce a další tráví čas s dětmi venku. Buď hrají s dětmi nějakou hru, připravují dřevo nebo jdou prozkoumat nejbližší okolí. V menší skupině dětí je snadnější upoutat a i udržet jejich pozornost.

Když se vzbudí všechny děti, následuje odpolední svačina. Děti se učí samostatnosti a obsluhují se samy. Pokud je k svačině například jablko, mají děti možnost si je samy nakrájet. To v nich vzbuzuje pocit, že jsou brány jako velké a mají určitou zodpovědnost.

Závěrečnou část denního programu tvoří různé kroužky, jako jsou hra na flétnu, montessori učení čísel a písmen nebo angličtina. Tyto kroužky trvají většinou 45 minut. Dle mého názoru je to příliš dlouhá doba, zejména pro mladší děti kolem tří let. Ke konci kroužku se začínají pomalu sjíždět rodiče dětí a čekají, až program skončí. V okamžiku, kdy dítě zaregistruje, že je přítomen rodič, ztrácí zájem o připravený program. Proto by bylo lepší, kdyby rodiče přijížděli na čas, nebo počkali kousek opodál.

7.1.6 Předání dětí rodičům

Po ukončení odpoledního programu jsou děti předány zpět rodičům. Každý rodič má možnost informovat se o chování, problémech a úspěších svého potomka. Pedagogové upozorní rodiče na problémy, které mohou rodiče vyřešit, ať už je to problém v chování nebo například špatně zvolený batoh.

8. Závěry

Lesní mateřské školy jsou poměrně rychle se rozvíjícím trendem nejen v Evropě, ale také v České republice. Tyto školky pracují s myšlenkou *návrat člověka k přírodě*. Zaměřují se na environmentální výchovu, ochranu přírody a na to, aby měly děti obecně kladný přístup k přírodě. Snaží se tak formovat novou, environmentálně zodpovědnější generaci.

Díky mé práci jsem měla možnost nahlédnout do této tematiky hlouběji a poznat odlišnou formu předškolního vzdělávání zblízka. Kromě studia literatury a vyhledávání informací jsem měla možnost aktivně se účastnit výuky v Lesním dětském klubu Bažinka, kde jsem mohla vidět veškerou nastudovanou teorii v praxi. Díky této praxi jsem také mohla lépe pochopit celý systém alternativního předškolního vzdělávání a zpracovat tak ucelený přehled nejen o lesních školkách, ale i lépe charakterizovat psychologický i fyziologický vývoj dítěte předškolního věku.

Na základě provedené SWOT analýzy jsem vyhodnotila, že silnými stránkami tohoto vzdělávání je především zlepšení vztahu dětí k přírodě nebo individuálnější přístup k osobnosti dítěte. Naopak slabými stránkami lesních školek je větší finanční náročnost či omezený provoz školek. Příležitosti, které přinášejí oboustranný přínos je např. spolupráce s místními výrobci a producenty. Další příležitost, která podporuje rozvoj lesních školek je neustále narůstající zájem o zdravý životní styl a také alternativní vzdělávání. Provoz těchto školek ohrožuje především Česká legislativa, která zatím není v souladu s jejich provozem. Chod školky také může ohrozit nedostatek financí na provoz.

Pro získání názoru i ze strany rodičů, jsem provedla dotazníkové šetření, na základě kterého lze obecně usoudit, že jsou rodiče s péčí o jejich děti spokojeni. Hlavními důvody, proč rodiče umisťují své děti do lesní školky je především i jejich zájem o přírodu a zdravý životní styl. Také oceňují individuálnější přístup k dítěti. Naprostá většina rodičů je přesvědčena, že dítě není o nic ochuzeno a po absolvování lesní mateřské školy je plně připraveno na školní docházku. Téměř dvě třetiny rodičů potvrdily, že u svého potomka pozorují změnu vztahu k přírodě, což je jeden ze záměrů lesních školek.

Lesní školky jsou formou alternativního předškolního vzdělávání. I v České republice je možnost pokračovat s alternativní formou výuky i při nástupu do základní školy. Třetina rodičů dětí z lesní školky Bažinka, chce své dítě umístit do alternativní základní školy.

Častý pobyt v přírodě by měl upevňovat zdraví dítěte. Ve svém výzkumu jsem se proto zaměřila i na tuto oblast. Výsledky byly velice pozitivní, neboť třetina rodičů potvrdila, že je dítě méně nemocné, než bývalo a dvě třetiny nepozorují změnu ve zdravotním stavu svého dítěte, z čehož vyplývá, že pobyt v přírodě nemá negativní vliv na zdraví.

Ačkoliv, jak potvrzují sami pedagogové, je nejlepší reklamou pro školku doporučení od známého, doporučila bych těmto zařízením zvýšit svojí propagaci, ať už pomocí internetu, cílené reklamy či častějším pořádáním akcí pro veřejnost s účelem sebepropagace. To by pomohlo zajistit naplnění plné kapacity počtu žáků a školky by tak byly stabilnější.

Dle mého názoru je tento směr předškolní výchovy pro děti velice přínosný, neboť žijeme v době, kdy jsme obklopeni technikou a nezbývá nám čas přírodní svět kolem nás. Pokud budou děti od útlého věku vedeny k lásce k přírodě, bude jim vyhledávaným společníkem i v budoucnu.

9. Souhrn

V této práci jsem se zabývala problematikou lesních mateřských škol. V úvodní části této bakalářské práce jsem se zabývala současným stavem předškolního vzdělávání v České republice. Zjistila jsem, že je zde prostor i pro jiné, než pro klasické vzdělávání, např. alternativní. Dále jsem se zaměřila na vznik a vývoj lesních mateřských škol mimo Českou republiku.

Pro práci s dětmi a lepší pochopení jejich potřeb a stavů, je třeba znát jejich vývoj, jak fyzický, tak psychický. Tomuto tématu jsem se tedy okrajově věnovala, jen pro vytvoření přehledu. Obsáhlejším tématem pak byla environmentální výchova, která je velice významnou složkou kurikula lesních mateřských škol. V kapitole věnující se podrobněji lesním mateřským školám jsem uvedla základní rozdíly a problémy odlišující je od klasických mateřských škol jako je odlišná legislativa, hygienické podmínky nebo typ zázemí.

V praktické části jsem pak vyhodnotila dotazníky, které vyplnili rodiče dětí z lesní mateřské školy. Na základě zkušeností a vyhledávání informací jsem vyhodnotila lesní mateřské školy pomocí SWOT analýzy. Na závěr jsem prakticky využila mojí stáž v lesní školce Bažinka a popsala běžný den v lesní mateřské škole.

10. Summary

In this work I was engaged with forest kindergartens. In the interdiction part of this bachelor thesis I dealt with the current state of preschool education in the Czech Republic. I discovered that there is space for other than for classical education, as an alternative. I also focused on the origin and development of forest kindergartens outside the Czech Republic.

For working with children and for better understanding of their needs and conditions, you must know their development, both physically and mentally. This topic I paid just marginally attention, just to give an overview. More comprehensive theme then was environmental education, which is a very important component of the curriculum of the forest kindergartens. In the chapter devoted to detailed forest kindergartens I stated differences and problems distinguishing them from traditional nursery schools as different legislation, sanitary conditions or the type of background.

In the practical part I evaluated questionnaires completed by parents of children from forest kindergartens. Based on my experiences and searched information, I evaluated the forest kindergartens through SWOT analysis. In conclusion, I hardly use my internship in the forest kindergarten Bažinka and describe a typically day in the forest kindergarten.

11. Referenční seznam

Anonymous. (1977). *Tbilisi Declaration*. Retrieved 12.4.2014 from World Wide Web:

<http://www.gdrc.org/uem/ee/tbilisi.html>

Anonymous. (1991). *Živnostenský zákon*. Retrieved 15.4.2014 from World Wide Web:

<http://portal.gov.cz/app/zakony/zakon.jsp?page=0&nr=455~2F1991&rpp=15#seznam>

Anonymous. (2014). *Defining Environmental Education*. Retrieved 13.4.2014 from World

Wide Web: <http://www.gdrc.org/uem/ee/1-1.html>

Anonymous. (2014). *Lesní mateřské školy*. Retrieved 25.3.2014 from World Wide Web:

<http://www.mezistromy.cz/cz/vzdelani/lesni-pedagogika/lesni-pedagogika-ve-svete/lesni-materske-skoly>

Anonymous. (2014). *Lesní MŠ v ČR*. Retrieved 23.4.2014 from World Wide Web:

<http://lesnims.cz/lesni-ms-v-cr>

Čihovský, J. (2006). *Sociologický výzkum* [Učební texty]. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, Fakulta tělesné kultury.

Činčera, J. (2007). *Environmentální výchova: od cílů k prostředkům*. Brno: Paido.

Häfner, P. (2002). *Natur - und Waldkindergärten in Deutschland - eine Alternative zum Regelkindergarten in der vorschulischen Erziehung*. Retrieved 25.3.2014 from World Wide

Web: [http://archiv.ub.uni-](http://archiv.ub.uni-heidelberg.de/volltextserver/3135/1/Doktorarbeit_Peter_Haefner.pdf)

[heidelberg.de/volltextserver/3135/1/Doktorarbeit_Peter_Haefner.pdf](http://archiv.ub.uni-heidelberg.de/volltextserver/3135/1/Doktorarbeit_Peter_Haefner.pdf)

Horká, H. (1996). *Teorie a metodika ekologické výchovy*. Brno: Paido.

Jäger, P. (2013). *Der Waldkindergarten Flensburg wird 20 Jahre*. Retrieved 25.3.2014 from

World Wide Web: <http://www.waldkindergarten.de/index.php?page=jubilaem>

Jančaříková, K. (2010). *Environmentální činnosti v předškolním vzdělávání*. Praha: Raabe.

Jiříčka, J. (2013). *Lesní školky přesvědčily i úředníky. Na děti v přírodě přispěje stát*.

Retrieved 15.4.2014 from World Wide Web: [http://zpravy.idnes.cz/stat-bude-platit-ve-](http://zpravy.idnes.cz/stat-bude-platit-ve-skolkach-lesni-tridy-fd8-/domaci.aspx?c=A130321_172113_domaci_jj)

[skolkach-lesni-tridy-fd8-/domaci.aspx?c=A130321_172113_domaci_jj](http://zpravy.idnes.cz/stat-bude-platit-ve-skolkach-lesni-tridy-fd8-/domaci.aspx?c=A130321_172113_domaci_jj)

Kelnarová, J., & Matějková, E. (2010). *Psychologie 1. díl Pro studenty zdravotnických oborů*. Praha: Grada Publishing.

Kopecká, I. (2011). *Psychologie 1. díl, Učebnice pro obor sociální činnost*. Praha: Grada Publishing.

Lacinová, I., Havlová, J., Šprachtová, L., & Šromotová, M. (1998). *Co dělají mateřské školy v Norsku v pro zdravý vývoj dětí*. Kroměříž: Spirála.

Leblová, E. (2012). *Environmentální výchova v mateřské škole*. Praha: Portál.

Mertin, V., & Gillnerová, I. (Eds.). (2003). *Psychologie pro učitelky mateřské školy*. Praha: Portál.

Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy. (2005). *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. Retrieved 31.3.2014 from World Wide Web:

<http://www.msmt.cz/vzdelavani/predskolni-vzdelavani/ramcovy-vzdelavaci-program-pro-predskolni-vzdelavani>

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. (2014). *Výkonová data o školách a školských zařízeních – 2003/04–2013/14*. Retrieved 17.3.2014 from World Wide Web:

<http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/statistika-skolstvi/vykonova-data-o-skolach-a-skolskych-zarizenich-2003-04-2013>

Ministerstvo zdravotnictví České republiky. (2005). *Vyhláška o hygienických požadavcích na prostory a provoz zařízení a provozoven pro výchovu a vzdělávání dětí a mladistvých*.

Retrieved 13.4. 2014 from World Wide Web:

http://www.mzcr.cz/Legislativa/dokumenty/hygiena-deti-a-mladistvych_3546_1789_11.html

Ministerstvo životního prostředí. (1992). *Zákon č. 17/1992 Sb., Zákon o životním prostředí*. Praha: Author.

Novák, T. (2014). *Mnohem menší dareba, než jste čekali*. Praha: Grada Publishing.

Průcha, J. (2001). *Alternativní školy a inovace ve vzdělávání*. Praha: Portál.

Resort životního prostředí. (2014). *Lesní mateřské školy – historie a současnost*. Retrieved 25.3.2014 from World Wide Web: <http://www.cenia.cz/web/www/web->

[pub2.nsf/\\$pid/MZPMSFI2QEAN/\\$FILE/%28Lesni_materske_skoly_historie_a_soucasnost.pdf](http://pub2.nsf/$pid/MZPMSFI2QEAN/$FILE/%28Lesni_materske_skoly_historie_a_soucasnost.pdf)

Stasiuk, P. (2013). *Early Nature Lessons in Denmark's Forest Preschools*. Retrieved 30.3.2014 from World Wide Web: <http://denmark.dk/en/meet-the-danes/forest-preschools/>

Treml, J. (2004). *Lyžování dětí*. Praha: Grada Publishing.

Vošahlíková, T. (2010). *Ekoškolky a lesní mateřské školy, Praktický manuál pro aktivní rodiče, pedagogy a zřizovatele mateřských škol*. Praha: Ministerstvo životního prostředí.

Zelinková, E. (1997). *Pomoz mi, abych to dokázal. Pedagogika Marie Montessoriové a její metody dnes*. Praha: Portál.

12. Přílohy

Příloha 1 - Dotazník

Lesní mateřské školy jako alternativní přístup k předškolnímu vzdělávání

Dobrý den,

dostává se Vám do rukou dotazník týkající se alternativního předškolního vzdělávání.

Dotazník je anonymní a získaná data budou použita na účely bakalářské práce a pro zvýšení povědomí o lesních mateřských školách a zlepšení kvality výuky.

1. Proč jste dali své dítě do lesní mateřské školy? (možno více odpovědí)

- nedostatek míst v klasické mateřské škole
- individuálnější přístup k osobnosti dítěte
- zájem o zdravý životní styl
- doporučení od známého
- zájem o přírodu
- lokace školky
- zlepšení zdravotního stavu dítěte

Jiné - _____

2. Myslíte si, že se dítěti dostane stejně kvalitního předškolního vzdělání jako v klasické mateřské škole?

- ano
- ne

3. Chodí vaše dítě současně i do klasické mateřské školy?

ano

ne

4. Pozorujete u svého dítěte pozitivní změnu ve vztahu k přírodě?

ano

ne

5. Chcete aby vaše dítě navštěvovalo alternativní základní školu (montessoriovská škola, waldorfská škola apod.)?

ano

ne

zatím nevím

6. Jste spokojeni s koncepcí lesní mateřské školy?

ano

ne

7. Jak hodnotíte lesní mateřskou školu? (ohodnoťte jako ve škole)

1

2

3

4

5

8. Došlo ke změně zdravotního stavu vašeho dítěte?

ano

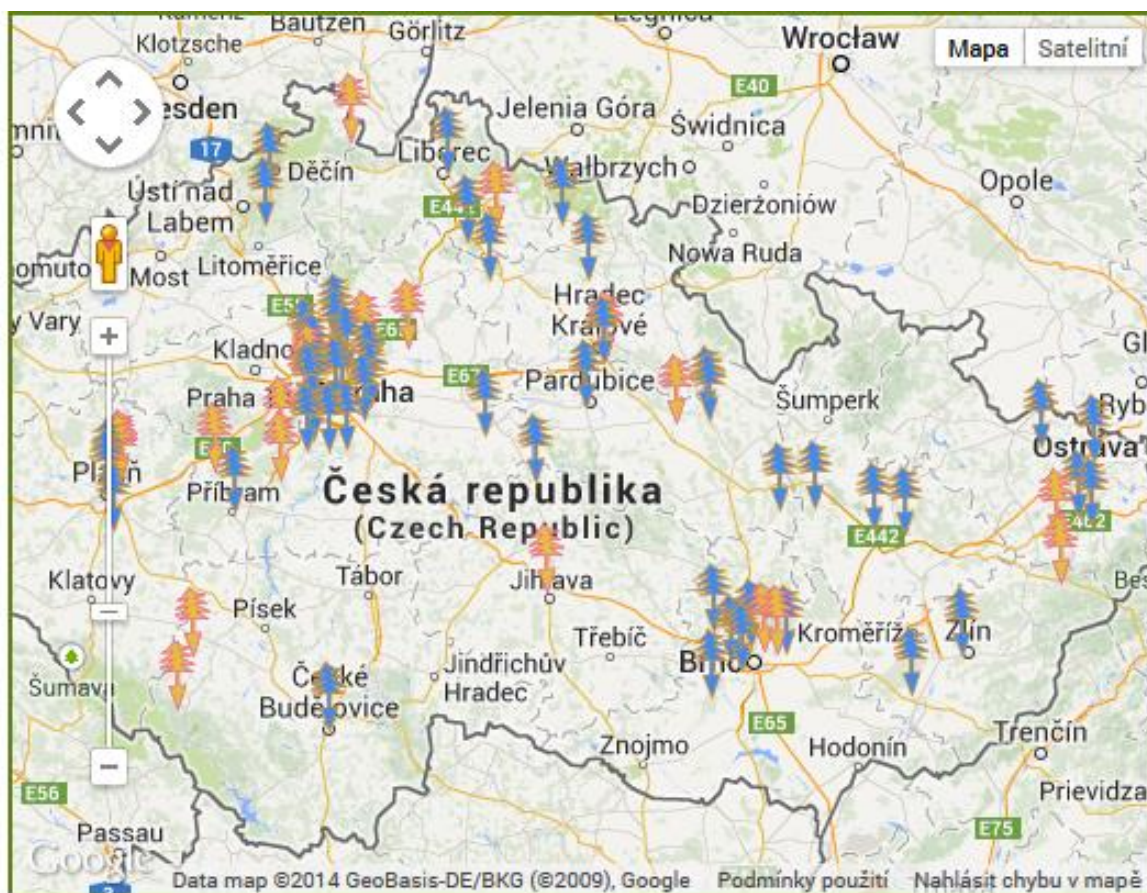
je méně nemocné

je častěji nemocné

ne

Děkuji za vyplnění a váš čas!

Příloha 2 – Mapa lesních mateřských škol

Obrázek 14. Mapa lesních mateřských škol v České republice (www.lesnims.cz)

Příloha 3 - Fotografie

Obrázek 15. Zázemí Lesního dětského klubu Bažinka v Horce nad Moravou

Obrázek 16. Děti prozkoumávající hlemýžďe

Obrázek 17. Hygiena

Obrázek 18. Příprava na společný oběd